

RAAMATUKOOL
H. LEIKS

Klassivõitlus

Peterburis, Fontanka 53
Петроград, Фонтанка 53

Kommunistline kuufiri

Kaasitudri ind 4 rbl
Üksik nummer 2 rbl

2077
Kõikidele
Kõikidele

PE1471

„Пламя“ ülesvõtte

Karl Marxi astatamas Peterburis

EESTI TÖÖRAHWA KOMMUUNA TEOSTAMISE LÜHIKENE ÜLEWAADE.

(Järg.)

Peetri I ajal asutatud Eesti kubermang muutus töörahwawõimu maksmapanemisega iseseiswaks riikliseks üksuseks, mis lähedases läbikäimises oli Wenemaa töörahwa wabariigiga, kes teda igas asjas toetas uue wõimu kindlustamises. Igasugused palwetamised ja käimised Peterburisse lõpetati ära, asuti iseseiswalt Eesti korralduse kallale.

Siin tärkas seltsimeeste seas mõte Eesti töörahwa kommuunat asutada, mille teostamise kallal meie wahwad punasewaelased nüüd nii südilt sõdiwad.

Kuni walitsusewõimu oma kätte wõtmiseni polnud töölistel iseäralist tarbet Eesti riiklist wormi kindlaks määrata; oli neil oma jõudude korraldamiseks ja arusaamatute ning arenematute seltsiliste klassiteadwuse tõstmiseks küllalt tööd. Nüüd aga, kus üle maa oli wõim tööliste käes, tekkis tungiw nõue lähema walitsemisewormi äramääramise järele, iseäranis aga siis, kui kodanlased akkasid peale maanõukogu laialiajamist oma lehtedes ja kõneõhtudel nõndanimetatud Eesti iseseiswuse ateid laiali laotama.

Kodanlus oli paratamata sunnitud Eesti iseseiswust kuulutama, sest Wene töörahwa wabariigiga polnud tal klassiwide seisukohalt mingisugust wõimalust ühendusesse astuda, kuna naabruses ja isegi kaugemal ei leidunud ühtegi wõimu, mille tiibade alla ta oleks wõinud warjule pugeda. Soomemaal walitses töörahwas, Rootsi, Saksa ja liitlaste walitsustega polnud veel ühendus jalale seatud, ehk kui oligi, siis ei jõutud veel kindlaid tagajärgi saada. Niisugustel tingimistel leidis Eesti kodanlus kõige kohasema olewat laiu ringkonde enamlaste wastu sel teel ässitada, et ta Eesti iseseiswuse, muidugi kodanlise iseseiswariigi põhjusemõtte kasuks akkas kihutustööd tegema. Kodanlus oli kindlal arwamisel, et Eesti wanawiisi Wene riigi kubermanguks jääb, kui wõim töörahwa käes on, ja kartis lapselikus arenematuses wenestamisepoliitika jätkamist Wene töörahwa poolt. Juba waremalt kodanlise ajakirjanduse läbi üleskihitatud rahwuslik wiha waen Wene rahwa wastu tuli nüüd kõige kohasemalt kodanluse moka järele ilmsiks. Ajalehtedes, kõneõhtudel, uulitsamiitingutel, koolis ja kodus, igal pool kõneldi Wene ädaohust, korralagedusest ja walitsemise-

wõimu ahnitsemisest, millest Eesti wõida ainult sel teel lahti saada, kui ta Wene riigist lahku lööb. Aritlased, poolaritlased, igasugu kodanluse järele sõrkijad ja klassiteadwusetud töörahwaliikmed tundsid uuele peadpööratawale mõttele kaasa, mis peagi terve Eesti kahte laagrisse aetas: ühel pool seisid Eesti kodanlased panga- ja äri-nikkudega, podrätsikutega, igasuguste töörahwa kurnajatega, kes iseseiswas Eestis lootsid kurnamisetööd jätkata, teisel pool klassiteadew töörahwas, kes püüdis Eestit kõigi maade töörahwaga ühisesse riiki liita.

Niisuguses olukorras oli enamlaste kui ainus töörahwa partei kohustatud lähemalt oma Eesti korralduse püüet laiemates töölisteringkondades walgustama.

Siin leiame ka esimesi katseid Eesti tulewiku määramiseks. Kodanlise „Päewalehe“ kirjatöödele, mis iseseiswuse küsimusele olid pühendatud, ilmuwad wastukaaluks detsembrikuul „Töölises“ sm Pöögelmanni sulest artiklid „tulewase Eesti“ kohta, sm J. Sihweri poolt „Eesti tulewik ja töörahwas“, siis sm Pöögelmanni broschüür „Waba Eesti“, kus proletariaadi põhjusemõtete seisukohalt Eestimaa tulewiku korralduse piirid tõmmatakse, kuna lõpuks 1918. a. 1. weebr. „Töölise“ numbris ilmus sm J. Anwelti poolt praktiline kirjeldus „Eesti Töörahwa Kommuuna põhjuseaduse eelkawa“.

Uwitaw on siin see, et kõigi lahkumõtete peale waatamata, mis kodanluse kildkonna iseseiswuse ja töörahwa ilmariigi maksmapanemise küsimuste arutustes ilmsiks tulid, oli neil ühine lõpupunkt, kus üks ja teine oma mõtted ja kawad lootis elusse wiia: asutaw-kogu. Nagu kodanluse klassi esitajad, nii nõudsid ka töörahwa esitajad tulewase Eesti korralduseks oma asutawakogu kokkukutsumist, mis 12. now. Eesti töörahwa nõukogu täidesaatwa komitee poolt wälja kuulutati. Asutawakogu walimised määrati 1918. a. 21. ja 22. jaan. peale kindlaks, kuna kokkukutsumise päew pidi 15. weebr. olema.

Asutawakogu kokkukutsumise ja walimisteseaduse wäljakuulutamisega eksis igal tingimisel töörahwawalitsus. See samm kinnitas ainult seda, et Eesti töörahwawalitsuse tegelased olid teatud mõdul kodanluse mõju all, et nad polnud veel töörahwadiktatuurani arenenud. Terwel Kerenski walitsemise ajal oli moodi-asjaks kõnelelda Wene asutawakogu kõr-

wal Ukraina, Leedu, Läti, Soome, Siberi, Kaukasuse jne asutawast-kogust, millele Eestis juure lisati Eesti asutaw-kogu. Tol ajal peeti „demokraatlikuks“ nõudeks rahwusliku asutawa-kogu kokkukutsumist, mille sunnil otsustas ka Eesti täidesaatew komitee Eestis asutawat-kogu kokku kutsuda.

Kui E. täidesaatew komitee oleks 12. now. ainult maanõukogu laialisaatmisega leppinud ja asutawa-kogu kokkukutsumise küsimust paariks päewaks edasi lükanud, siis oleks ta peagi teisele arwamisele asunud, sest Wene enamlastepartei asus juba nowembrikuul waenulikule wahekorrale asutawa-kogu kui ebamäärase, mitteklassilise asutuse wastu. Niisamasuguse seisukoha omandasid ka Läti seltsimehed, kelle kawatsustes polnud Läti asutawat-kogu kokku kutsuda. Oktoobrirewolutsiooniga sai töörahwas wõimu oma kätte, tal polnud enam asutawat-kogu waja. Wene töörahwalitsus oli alguses asutawa-kogu poolt ainult wormilistel põhjustel: walitsuse, see on enamlaste-partei tegi enne asutawa-kogu walimiste wäljakuulutamist selleks kihutustööd, et ta kokku kutsutaks, kus arwati rahulikult teel, see on töörahwa äälteenamusega riigiwõimu oma kätte wõtta, missugust lubadust nüüd täita tuli. Teiseks oli töörahwalitsusel tarwilik teada saada, kui suur on tema toetajate ringkond. Kolmandaks lootis töörahwalitsus asutawa-kogu poolt oma wõimu kinnitamist, millel suur tähtsus wõis olla wäljamaariikide walitsuste silmis, kes töörahwalitsust ei tahtnud makswaks tunnistada. Sisuliselt ei wõinud aga asutaw-kogu töörahwale midagi pakkuda; see selgus oktoobrikuul nõndanimetatud eelparlamendis, kus enamlastel wõimata oli kodanlastega ühiselt töötada.

Kui Eesti täidesaatew komitee oleks Eesti kodanluse taktikat lähemalt tunnud, siis poleks ta asutawa-kogu kokkukutsumisega rutanud: kodanlus tarwitas seda juhust ainult selleks, et sõnawabadust maitseda töörahwalitsuse mustamiseks, seljataga asuti aga tegelikkudele sammudele, nimelt töörahwawõimu kukutamisele wäewõimuga. Alles detsembri lõpul ja jaanuarikuul leidis töörahwalitsus salaorganisatsiooni üles, mille ülesanne oli sise-mist rewolutsiooni korraldada oma ja wäliste jõududega. Nagu töörahwal, nii polnud ka kodanlusel asutawat-kogu waja. Kodanlus püüdis nagu ennegi wäewõimuga walitsemiseohjad enese kätte aarata. Selleks asutati maal maaliidu, eduerakonna, tööerakonna ja teiste parteide osakondade

juures sõjawäearjutuste asupaigad, kus parteiliikmed olid kohustatud püssiõppust tegema. Koolides, iseäranis Tallinnas ja Tartus pandi wanemate klasside poisid sõjaõppusele, mis Tallinnas awalikult sündis. Kõige selle juures peeti wäljamaa kodanlusega, iseäranis Saksa wõimudega, kes teisel pool Wirtsu asusid, tihedat ühendust. Awalikult aga teatasid kodanliste parteide esitajad töörahwalitsusele, et nad on nõus siis wiibimata töörahwa-walitsust tunnistama ja tema teenistusesse astuma, kui enamlastepartei E. asutawas-kogus enamuse saab.

Kõige selle tagajärjel seisis loow töö Eestis. Enamlastepartei oli kahekordne kohustus kanda: korraldada ja juhtida riiklist elu, peale selle weel kihutustööd teha asutawa-kogu walimisteks. Nii kui nii õredad osawate juhtide read pidid nüüd arwemaks pudenema. Laialise maa juhtimine nõudis paremaid jõud kantseleitööde peale, kuna kihutustööks puudusid jõud. Peale selle mõjus walimiste-eelne õhkond selles mõttes alwawal walitsuse peale, et ta kindel oli oma wõidu peale walimistel ja lootis peale walimisi kodanliste ja kõhklewate elementide kaastöö peale, kes lubasid sel puhul oma jõudu ja oskust walitsuse-teenistusele pühendada.

Walitsus oli kuni jaanuarikuu keskpaigani ooteaja seisukorras. Tegewate jõude puudusel ei suudetud uusi kawasid teostada. Wanawiisi töötasid linna töörahwa-nõukogude kõrwal endised Kerenski aegsed linnawolikogud, ehk küll mitmel pool oli neis enamlastepartei esitatud. Toitlusekorraldus jäi endistlaadi Eestimaa toitlusekomitee kätte, kus Peet, Linkwist ja ko. walitsust saboteerisid ja isiklikka kasusid taga ajasid. Niisama jäiwad puutumata pangad, kauplused, igasugused ärid ja ettewõtted. Koolid, teatrid ja kirikud töötasid endises sihis edasi. Kõige selle juures olid kodanlaste äälekandjad sõnawabadusega kindlustatud, mida nad ka ohtralt tarwitasid, walitsuse igä sammu uuendust ja tegewust sagedaste juba ette pori ja walega üle ujutades. Et kodanlaste asutusel wõisid wabalt töötada, siis oli Eesti kodanlusel kerge alalist poliitikalist sidet üksikute asutuste wahel pidada ja kindlalt oma eesmärgile püüda, mida töörahwas sai peagi tunda.

Kindla kae ja kawaga asus töörahwalitsus maakorralduse juure, wiibimata mõisad endistelt aadelimeestelt wõõrandades ja maatameeste kätte andes. Üksikud mõisad jäid kogu Eestimaa kohta endiste peremeeste kätte, kuna kõik teised langesid nende loomulikkude pärijate — mõisa-

töölise kätte, kes peagi asusid mõisakomiteede läbi nende juhtimisele. Niisama võeti linnades wabrikud ja tehased tööliste kätte, kes neisse asutustesse oma juhatuse ametisse seadsid.

Nõukogudewõimu kaitseks asutati linnas ja maal punane-kaart, mis detsembrikuu jooksul õige rahwarikkaks kaswas ja wõrdlemisi ead õppust sai, millest tunnistust pakkus 22. dets. Püssi weretöö ohwite materuserong.

Kõik need proletariaadi seisukohalt wähdased uuendused wiidi elusse õige tagasioidlikult. Kes nende all kannatasid, need olid töörahwa kõige rängemad kurnajad parunid ja wabrikuomanikud. Kuid sellepeale waatamata tõstis kogu kodanlus käre-rikka müra töörahwawalitsuse- ja tööliste-diktatuura vastu, mida tegelikult polnud veel elusse wiidud. Siin said tõeks sm Lilienbachi sõnad: „Töölise kannatus on kaunis wisa, kui kodanlane teda koledaste pügab, kodanlane tõstab aga kibedat kisa, kui tööline teda natukenegi sügab.“ Ise-äraniis tõusis kisa suureks, kui 14. dets. töörahwas Olewiste kiriku rahwakojaks awas. Nüüd süüdistati walitsust veel usuteotamises, ehk küll wäikearwulisel sakslaste ja kadakate kogudusel jäi Tallinnas veel kaks suurt kirikut tarwitada.

Oopis teiseks muutus töörahwawalitsuse taktika jaanuarikuu teisel poolel, kui awalikuks tuli kodanluse ja parunite salaorganisatsiooni tegewus, mille ülesandeks oli maad, maksu mis tahes innaga, töörahwa wõimust wabastada. Alles nüüd akati töörahwadiktatuurat teostama. Kõigepealt kaotati linnawolikogud ära ja nende ülesanded läksid linna töörahwa nõukogude kätte. Kuid sellega ei saadud nii kergelt toime; isegi Tallinna linnaamet, kus enam-lased olid enamuses, tõrkus seda täitmast ja püüdis wolituste edasiandmist wiivitada.

Pankade tegewuse järele walwamiseks seati komissarid, kes aga lühikese aja jooksul ei suutnud kõigisse pangasaladustesse tungida.

Kodanlised ajalehed, mis osalt juba 24. dets. kinni pandi, kuid peagi teiste nimede all ilmuma akkasid, suluti nüüd lõpulikult kinni.

Toitluskomitee puhastati kodanlaste juhtidest ja sinna asetati töörahwawalitsuse esitajad ametisse, kauplusi akati walitsuse kätte wõtma.

Koolidest kaotati usuõpetuseandmine ja palwetamine ära, asuti uue koolikorralduse kallale tööle, milleks juhatust andis 28—30. dets. ärapeetud töörahwa poole oidjate kooliõpetajate kongress.

Tsaariaegse Riia õpekonna likwideeri-

misele asuti Tartus 17. jaan. Kerenski aegne kuraator prof. Grabar püüdis kõik teha, et see wana tsaariasutus oleks elusse jäänud; küll awaldas ta töörahwawalitsuse vastu protesti, küll püüdis ta oma ametnikka üles ässitada, et nad õpekonna asju edasi ei annaks, küll saatkonde „rahwa“ nimel ülewõtjate juure läkitades. 27. jaan. oli õpekonna likwideerimise töö korralikult lõpule wiidud ja uitawad tsaariaegsed dokumendid, mis Eestimaad puudutasid, Tallinna saadetud, kuna Läti koolide paberid Walka läkitati.

Teatrite ja rahwamajade rahwa omaks tunnistamise eeltöödega jõuti juba weebru-arikuuks walmis, millest suure elawusega mitme rahwuse näitlejad osa wõtsid.

21. ja 22. jaan. toimepandud Eesti asutawa-kogu walimised tõiwad uusi tõendus kodanluse ärandmisepoliitika kohta. Walimiseeelseid koosolekuid tarwitasid nad selleks, et oma parteitegelasi töörahwa wõimu kukutamiseks ette walmistada, nendega salalist sõjawäelist jõudu korraldada, allkirju koguda, Saksa wägede Eestimaale kutsumiseks jne. Isegi walimistel tehti kõiksugu pettust äälteandmises, mis seda enam wõimalik oli, et kesk- ja kohalikkude walimistekomisjoni asjade täielik juhatuse oli kodanlasteesitajate käes, kes sellega walmis said, et oma parteikirjandust walimiste-keskkomisjoni kaudu kohtadele laiali saatsid ja äälteandmises ja -lugemises kodanluse kasuks „eksisid“.

Kõigi nende pettuste ja kodanluse ühes aadelisoo tegeliku wäljaastumise likwideerimiseks tunnistati asutawa-kogu walimised tühjaks ja parunid linnupriiks, mis 28. jaan. sündis. Ühes sellega wõeti abinõud käsile, et Eesti kodanlust tegelikult wäljaastumiseks wõimetuks teha, neid ühes parunitega wangistades ja külmale-maale Siberi poole saates.

Weebruarikuu päewad läksid töörahwawalitsusel sõja vastu ettewalmistamises mööda. Brest-Litowski rahuläbirääkimised muutusid Wene töörahwa ja Saksa imperialistliku walitsuse wahel järkjärgult ikka terawamaks, kuni nad lõpuks järsult ära lõpetati.

Kõigil oli selge, et Eestimaa tuleb kujunenud jõudude wahekorra puhul ajuti Saksa kapitali ja Eesti kodanluse sõodaks jätta, mis ka 24. webruaril sündis, kus Eesti töörahwawalitsus oli sunnitud Saksa sõjawäewõimu eest Soome taganema. Wirtsu juures Eestimaa mannermaale asudes, ruttasid Saksa wäed kiirel käigul Tallinna poole, ainult nõrka wastupanekut Lihula ja Keila all leides. Trotski demobilisatsiooni käsul

tõttasid Wene wäed koju, wastupanekuks wõis walitsus ainult punast-kaardiwäge tarwitada, kuid ta polnud sõjapidamiseks ette walmistatud, tema ülesanne oli sisemist korda kaitseda. Aapsalus seisew Eesti polk, kelle ülesandeks oli Wirtsu wäerinda kaitseda, läks Eesti kodanluse kihutusel sakslaste poole ja liikus ühes sakslastega

Tallinna peale töörahwalitsust kukutama. Pühapäewal 24. weebr., kui waenlase wäed juba Nõmmele jõudsid, mis Tallinnast 7 wersta eemal, asus Eesti töörahwalitsus ühes enamlastepartei liikmetega sõjawäelaewadele ja lahkus ajuti wõõrsile; maha jäid laialised pooleoidjate-ringkonnad.

Saksa aeroplaanilt tehtud üleswõte enamlaste laewade lahkumisest Tallinnast. Saksa ohwitseri korteris Narwas dets. 1918 leitud. Saksakeelne allkiri: „Mälestuseks Tallinna wabastamisest.“
Sm Anwelti pealkiri: „Mälestuseks Tallinna orjastamisest.“

Sellega lõppes esimene ajajärk Eesti töörahwa kommuuna arenemiseloos. See ajajärk on liiga lühike selleks, et ta oleks suutnud kõike loowust, mis töörahwal omane, laialises ulatuses wäljendada. Paari kuuga, iseäranis kui sisemine waenlane kaikkaid kodarate wahel loobib, ei suudeta riigikorda, majanduslist ja waimlist elu uuele alusele seada; selleks on waja pikaldast ja püsiwat tööd, milleks puudusid aga Eestis nimetatud ajajärgul sellekohased eeltingimised. Selle lühikese aja jooksul ei kujunenud isegi Eesti riikline worm wälja, ta oli formaalselt ja tükati tegelikult Wene-maa töörahwariigi osa, teisest küljest aga iseseisew wabariik, kus Eesti töörahwalitsus sisemisi asju ilma kellegi lubata päris iseseiswalt, oma parema äranägemise

järele korraldas. Tulid ette igasugused imelikud nähtused riiklisest seisukohast waadates, mis tunnistawad, et Eesti riikline worm veel kujunemata oli. Nii näituseks wõeti Eestis mõisad omanikkudelt ära, eideti usuõpetus ja palwetamine koolist wälja, tunnistati terve aadeliseisus linnupriiks, wõeti kirikud teisteks otstarbedeks koguduste käest ära, mida Wenemaa töörahwa-walitsus tol ajal veel Kesk-Wenemaa pinnal ette ei wõtnud, kuid mida ta ka ei takistanud Eesti pinnal korda saatmast. Teiseltpoolt püsis wana rahaasjanduse aparaat endistwiisi, tõkkeid tehes rahatarwitamises ja wäljawõtmises, terwet asjaajamist keskwalitsuse kontrolli alla seades. Niisamasuguses olukorras olid koolid, kus wanad Kerenski kuraatorid, direktorid ja

inspektorid püüdsid Eesti töörahwa-walitsuse tegewust takistada, oma tegewust põhjendades selle peale, et nende ametkonnad pole veel Wenemaa töörahwa-walitsuse poolt likwideeritud.

Niisuguse asjakorra selgitust on lihtne leida: Wene töörahwawalitsus oli tol ajal ise wõitluses nii sisemise kui ka wälise waenlasega, polnud veel riigipõhjusseadus wälja töötatud, kuna wanad ametnikud talitasid endiste oogsuhtide järele Eestimaa kui Wene kubermangu peale waadates. Wiimast waadet kindlustab see, et Wenemaa rahwakomissaride nõukogu tuli igas asjus Eesti töörahwawalitsusele wastu, kuid tõkkeid tehti kohtadel äraiganenud ametkondade poolt.

Esimene ajajärk on selles mõttes tähtis Eesti töörahwaliikumise arenemise käigus, et ta tunnistab Eesti kodanluse wõimetust töörahwa riigikorra ümberlõkkamises ilma wälise jõu abita, ühes sellega kinnitab ta töörahwa riigikorralduse suute olemasolu, mida kodanlus püüdis nii ajakirjanduses ja miitingutel igal juhtumisel eitada. Töörahwal oli nüüd selge, et ainult wõõra wõimuga suudab kodanlus oma wastastest jagu saada, niisama oli tal selge, et kodanlus ainult niikaua Eestis walitsusepukil püsib, kuni wõõrad wõimud maalt lahkuwad, mis ergutas töörahwa juhtisid, andis neile jõudu oma tööd jätkata, ehk küll wõõral pinnal.

Kõige selle juures oli esimene ajajärk eaks kooliks töörahwa walitsemise wiisi arendamiseks. Nüüd selgus, et Eesti kodanlusele ei wõi mingis asjus wastu tulla, et ta igasuguste ülbete abinõudega walmis on töörahwawõimu kukutama.

Kui wastutulelik töörahwadiktatuura seisukohalt Eesti töörahwawalitsus oli, seda näitab walitsuse juhataja sm Anwelti „Eesti töörahwa kommuuna põhjusseaduse kawa“, kus kawatseti tulewases kommuuna-põhjusseaduses kõigile passiivne ääleõigus anda, kuna aktiivne ääleõigus pidi kõigil neil olema, kes wõõrast tööst ennast ei elata. Niisuguste walimisteseaduse juures oleks tulewikus ka Päts ja teised selle taolised wõinud töörahwanõukogudesse pääseda!

Niisama tagasiõidlik oli töörahwawalitsus kodanluse agitatsiooni, asutuste, esitajate ja muu wastu; tal ei tulnud mõttesegi nõndanimetatud punast terrori maksma panna. Ühtgi surmaotsust, ühtgi kodanluse ja walitsuse wastase partei esitaja kahjutaks tegemist ei tulnud sel ajal ette, isegi Päts wõis, peale lühikese aja kinniistumist, wabalt Eestis elada; ümberpöördukt tarwitas aga kodanlus juba siis oma walget terrori detsembrikuul Püssi mõisas kolme meie seltsimeest surmates.

(Järgneb.)

A. P. W.

Eesti ** kommunistliku diwiisi juhataja s. Ritt.

Punane = sõjavägi.

H. LEOKE'S
ARHIIV-RAAMATUKOG

„Tõbrahma revolutsiooni ilu ja uhkus“ — kui palju laia naeru on see revolutsiooniasstate jookful sünnitanud. Madrused, soldatid, iljem punaväelased, kes nendest ei ole enese kohta igasugu laimu kuulnud, nii avalikkude kui ka seljataguste tõbrahma revolutsiooni waenlaste poolt. Naerdi, aga südames kanti kaswawat ärewust, sest isegi pimedatele oli selge, et soldat, madrus ja punaväelane enam see ei ole, mida kord tsaaritaeagne riigitugi enesest kujutas. Siis ägas talupoeg, tööline ehk käsitöeline kapidistipliina all, kes oma töö ja perekonna juurest eemalekistult aastaid kasarnus pehsuma pidi, igasugustesse wangiurkastesse, karistuspataljoniidesse ja mahalastmise alla tühiste asjade pärast sattudes, mis enam „sisemiste waenlaste“ wastu wiha õhutuse wastuoludel kui sõjaasjanduse õppimisel sündisid.

Weebruarirevolutsioon lõi uue soldati-kodaniku. Otkoobriiigipööre — uue sõjaväelase-revolutsioonäari. Eialgu wabatahtlikult, siis tööliste ja talupoegade kokkufutse all tuleja, ja lõpuks üleüldise kokkufutse all iga ühte, kes tõbrahma aadete eest sõjariistus wõidelda tahab, enesele waenlaste käest sotfiialistlikst kodumaad wõites.

„Punane = sõjavägi“ — eialgu naeratati, nii meie juures kui igas ilmakaares. Nüüd ei naerata enam, ei meie juures ega kufagil. Minult aasta on mööda läinud ja Euroopas, inglasteft Wilsoni on arusaamisele tulnud, et Wenemaa eeskujul sündinud revolutsiooniline punane = sõjavägi mitte manguasi ei ole, et tema loojad teadsid mis nad tegid: esite wana kokkumarišewat distsipliina ja sõjaväge purustades ja siis uut, revolutsioonilist punast = sõjaväge asemele luues, teda uue, teadliku ja inimliku sotfiialistlike distsipliina alla paigutades. Nüüd tuletasid kõik korraga seda meele, mida meie juures iial ei unustatud — revolutsiooniliste sõdade ja wastuakfamiste õpetundisid. Euroopa tuli alles nüüd arusaamisele, kus tema enese platšidil ülestõusnud revolutsiooni kätte lossid tormiga langewad ...

See mida kõik õppinud ja mida üksigi ilma oma wilumise ja arjumiseta ära ei õppi, on kõigile teada: revolutsioon loob kangelaselikku sõjaväge ja tema juhtisid. Kõigil wäerindabel, mis Wenemaa nõukogudewabariiki piirawad ja mille keskel ta kui üksik kaljurahn wihasid tormilaeneid tagasi paistab, leidub punast = sõjaväge, kes kord kaljukindlalt pealetungiwatele waenlastele wastu seisab, kord paisuna maad oma alla wõtab. Korratusest on kord sündinud, distsipliin, mis mitte ükski raua abil ühte pole liidetud, waid ka revolutsioonilise äratundmise läbi.

Elweetsia rahwawäe kohta ...

„See sõjavägi wõib ennaft õnnelikult lugeda, sest tal puudub ajalugu.“ Teiste sõnadega — tal puudusid kulunud traditsioonid, kwinenud kord, mille tõttu Elweetsial ka korda läks alalise mitmeaastase sõjawäeteenistuse asemele enesele ilma wõitluseta rahwawäge luua. Rewolutsioonilised tähelpanekud, wanad ja uued, kõnelewad sedasama: mitte kasarnutes waid lahinguwäljadel sünniwad ja kõwenewad sõjawäed, mitte koolideseinad ega sõjateaduste pähetuupimine ei loo sõjawäejuhitistid. Napoleonil, tema kindralitel ja marshallidel oli waevalt 30 aastat seljataga kui nende sõjapidamise waimuanded juba üle Euroopa ülgasid. Kellermann oli Marengo lahingus 32 aastat wana ja Kohlberg tapeti 29 aasta wanaduses; terve rida kuulsaid sõjawäejuhitistid olid oma kehalise ja waimlise jõu täiez-eas uue ja noore elutorra inimesteks, aga mitte wanade liikumata waremete tunnistajateks.

Ja misjugušest elukutsetest üleüldse on revolutsiooni ja rahwasõdade tähtsamaid sõjawäejuhitistid tõusnud! Sellega on see muinasjutt ammu kõrwale eidetud, et ainult elukutse-line aribus tõelikka sõjaeriteadlasi kaswatab. Washington — kuulus Ameerika kangelane oli istandusteomanik, 43 aasta wanaduses wõitis ta sõjawägede ülemjuhatajana elukutseliski kindralid. Inglise õllepruul Cromwell efines 42 aasta wanaduses geniaalse sõjakunstitundjana, kes ühtlasi eaks strateegiks ja ratsawäe-wõitluse-wiiside tundjaks oli. Tema kuulsad polgujuhid olid samuti lihtrahwaft pärit, ilma mingi sõjalise aribuseta: Okey oli ahju kütja, Bride woorimees, Harwey liidikaupmees jne. Kuulus admiral Black oli enne seda kaupmehets. Ungria rahwuskangelane Hergey oli keemikerits ja kuulus revolutsioonäär ja rahwaste wabastaja Garibaldi pole kufagil ega iialgi mingit elukutselist sõjawäearidust saanud. Gambetta, Prantsusmaa pääftja, oli enne õmetut sõda Preisimaaga adwokaadits. Sellepeale waatamata lõi ta 4 kuu jookful 1 200 000 sõjaväe. Umberpiiratud Pariis tegi tema juhatusel all, Saksa ajalookirjutajate tõenduse järele, sõjakunstitis imesid ja andis rea uusi alalistele sõjawägedele weel täiezste tundmata tehnikalisi abinõusid: elektrifirteetjaid, soomustatud wedurid, õhupallisid jne.

„Kui meie kodumaal näitufeks Seedani sarnast lõõki läbi tuleks elada, mille eest meid jumal kaitstu“, ütles Saksa sõjaasjatundja von der Holz Gambetta kohta, „siis soowiksin ma, et temas mees tõuseks, kes niisamafugust meeleitliku wastupanekut toime wõiks panna kui Gambetta tahtis.“

Uga mitte üffi „kangelane“, waid ka „ulk“, rahwas, s.o. revolutsiooni ja rahwasõdade sõjawäed ilmutawad neil tundidel erakorralist loowat tahtejõupaisu, suuremeelsust ja südame eatahtlikkust. Cromwelli rahwasõjawäed, kes „raudsõjast meestest“ koos seisis, Washingtoni Ameerika sõjamehed, prantslased kõigis oma revolutsioonides, olid soldatid, kes 1—2-kuulise teenistuse järele tublideks sõjameesteks said, mida järgmine ühe sõjakirjaniku mõte kinnitab:

„Alaline sõjawägi rahwajal ei ole mingiks iseloomukooliks.“

Seesugune sõjawägi kaswatab ainult wiljata bürokratsmuft ja ärwitab mitmeidgi sõjalisi omadusi — iseene teadlikku wäärtust, uhtust ja otskohesust.

„Sfamaa on ädaohus“ — see revolutsiooniline üüe uuendab rahwast, äratab temas kõiki ta jõndusid, ja äda sellele, kes wabaduse poole tungiwale rahwale nii kergeste kõit kaela tahab tõnnata.

Wenemaa eeskujul sündinud töörahwana punase-sõjawäe ajalugu — kui seda kirja pannaakse

ja õpitahe — kinnitab seda mõtet ja ühtlasi kõite seda, mida revolutsioonide ajalugu maailmale seni annud. Ta märgib üles ka revolutsioonis sündinud suuri sõjawäejuhtijid, nende sõjalisi teenistusi, eneseohwerdust ja soldatite-punawäelaste kangelaselikkust, kes töörahwana aadete eest surma läksid, tõeliku üleüldise wendluse ja farnaduse eest oma elu ohwrits tõid.

Nooredmehed, kelle süda kõrgemas digluseleegis põleb, annawad endid kui lunastuseohwrid selleks, et kõit wana ilma patud sel tuleriidal ära põleksid, selleks et uus, ilusam ja elurõõmsam ilmatorb tekiks — õitsewal maakeral. Siis pole enam orjust, siis kannab maaema waba inimeste-wendade paradüüsi...

Weriisel niidul tärkab uus elu, olematusest tõuseb õnnelik tulewik. Ja punane-sõjawägi on selle looja ja kaitsja ja tema tuline mõõk on wõitluse sümbool. Sest wõitla wõib ainult üleilmne tõde.

Sm Adolf Baumann, Eesti punase ratsawäe organiseerija, praegune ** kommunistlise kütipolgu ratsaluurajate komando juhataja. Teenib punases sõjawäes selle asutamisest saadik. Wõitles Uurali wäerinnal Tschehi-slowakkide wastu ja sai 13. juulil granatikilluga õlast aawata (granatikild löi parema käe luu pooleks). Detsembrikuul tuli ta aigemajast wälja ja sõitis kohe Eesti wäerinnale, kus ta lahingust Kahula küla juures osa wõttis.

Jaan Sihwer.

Raske südamega wõtsid Eesti kommunistid Narwa ärawõtmise teate wastu. Mingisugune salapiin tundus kõikidel rinus. Näis nagu oleks meie Narwa ärawõtmise kuriteo korda saatnud, midagi oma luust ja lihast, oma ingest kaotanud. Oma süütegu warjates kõneldi tasa, õieti sosistades: Sihwer on langenud. Seltsimees ei julenud seltsimehele silma waadata, ei sõandanud kurwast loost pikemalt kõnelda, igahel oli arusaadaw, kui kallilt meile Narwa wõtmine maksis. Sadanded seltsimehed, kes terwelt kaheksa kuud olid oodanud silmapilku, millal nad jälle töörahwale Eesti pinnale wõiksid asuda, lamasid nüüd ingetult Narwa eelsetel väljadel.

Laupäewal, 30. now. Jamburi jõudes ja sm Sihweri surmast teada saades, püüdsin ma seltsimeeste käest lähemaid teateid kadunu seltsimehe wiimaste silmapilkude üle saada, kuid kõik olid 28. ja 29. now. kurwade sündmuste puhul nii rusutud, nii maha löödud, et fraske oli pühalikku waikust selles wagunis rikkuda, milles päew tagasi sõjarewolutsiooniline staab asus, kus seltsimees Sihwer oma wiimaseid juhatusi teistele seltsimeestele andis.

Paar minutit enne waguni ärasõitu Narwa poole astub sisse tugew sirge punasewaelane, kes alles paari tunni eest Narwast ametiasjus Jamburi jõudnud ja nüüd sinna tagasi rattab. Punasewaelane, kes sm Sihweri lähedal wõidelnud, on sõnarikkam kui naabrid ja kõneleb nähtawaste ea tujuga Wiljandi polgu kangelase teost Narwa wõtmisel. Ta on uhke, et ta Wiljandi polgus teenib, ta nimetab tihtilugu oma polgujuhataja sm Teiteri, sm Sihweri, ohwitseride ja punasewaelaste nimesid, kes täis julgust waenlase poole tormijooksul kangelase tegusid awaldasid.

Tema jutust selgub, et sm Sihwer terwelt Narwa pealetungimise ajal Wiljandi polguga ühes läks, ehk ta küll tegelikult selle polgu liige polnud. Sm Sihwer ei

tahtnud oma murelapses — Wiljandi polgust — lahkuda, mille ta nii suure waewaga suwe ja sügise jooksul asutas ja mille eest ta isaliku armastusega oolitses.

Enne pealetungimist oli ta ühes polguga läbi sügise öösese niiskuse, läbi soode ja rabade Narwa jõe kaldale ülemal pool Joala wabrikut tunginud, kust õnnelikult külameeste paatidega üle jõe mindi ja määratud ajaks läbi metsa Kreenholmi wabriku kohta jõuti. Ees oli lage wäli, mille taga ommiku pool wabrikutööliste ooned ja Saksa soldatite warjupaigad asusid. Polk jäi metsa

lure seisatama, et ära oodata üleüldist pealetungimise silmapilku, kuid kõige kannatuse peale waatamata ei nähtud teisi polkuseid peale tungiwat, ainult põhja pool kostsid suurtükipaugud. Lagedat wälja enese eesnähes ja waenlase peidupaika wabriku lähedates oonetes aimates, arwas polgujuhatus pealetungimist seisma panna ja paremat pealetungimise kohta otsida, kuid siin astus sm Sihwer täie temale omase energiaga wälja, tuletas seltsimeestele meele, et aega pole wiiwitamiseks ja tüdega: „Eesti sõjarewolutsioonilise komitee nimel nõuan pealetungimist!“

tormas metsatukast

wälja waenlase poole. Sõnalausumata järgnesid talle sadanded Wiljandi polgu seltsimehed, kes algasid ulljulget pealetungimist lausa päewa ajal lagedal wäljal. Iialgi pole seltsimeestel nii suurt waimustust, nii palju julgust surma minnes olnud, kui sm Sihweriga waenlase peale tormi joostes. Kuid waenlane waritses just seda silmapilku, kus kergem oleks kuulipildujatest laastamisetööd teha. Meie read olid sunnitud ajuti taganema ja kui uueste metsa tukka jõuti, olid paljud surnutena ja aawatutena Joala wäljale jäänud. Nende ulgas ka sm Sihwer.

Mida teame meie kadunud kangelase elust? Wäga wähe. Sm Sihwer elas ainult wälisele ilmale, ta oli õnnelik, kui ta millesgi töörahwaliikumisele, töörahwa waim-

Jaan Sihwer.

lise tasapinna tõstmisele suutis kaasa aidata, kuid enesest ei kõnelenud ta ialgi, enese isiku jättis ta niivõrd tahaplaanile, et me praegu tema elulookirjutamisel kui raske ülesande juures seisame ja ei kujuta omale ette, kus ja kudas wõis meie Eesti talu- tares niisugune kõrgeaateline, arenenud ja klassiteadew töörahwa wõitleja wõrsuda.

Meie teame ainult niipalju temast, et ta 1879. a. 17. apr. sündis, oli mitmelpool enne 1905. a. rewolutsiooni maal kooli- õpetajaks, kuid rewolutsiooni lahti puhke- misega sattus ta liikumise woolu, kus teda peagi wangistus tabas ja kus ta kauaaegse eeluurimise ja lõpuks kaheksaastase sunni- töö elu läbi elas. Minewa aasta juunikuul, Eesti Proletkulda awamise õhtul, tutvustas sm Sihwer koosolejaid nende lauludega, mis ta wangikojas luuletanud. Neis käis punase niidina mõte läbi: peagi jõuab kätte aeg, kus töörahwas tsaari wangikütked lõhub ja uut waba ning loowat elu akkab elama.

See, mis meile lähemalt sm Sihwerist teada, kuulub 1917. ja 1918. aastasse. 1917. a. webruarirewolutsioon wabastas teda sunnitöölt, ta asus Wenemaal uuen- datud jõul töörahwa walgustamise tööle, sõitis kui rewolutsiooniline rahwaõpetaja agitaator Wene külased mööda, asutas linna- des ja külades töörahwanõukogusid, kuni ta suwel otsaga Tallinna jõudis ja enam- lastepartei tegewusesse astus. Siin näeme teda kui anderikast mõjuwat kõnelejat, kes mööda maad rändas ja laiu maatameeste ringkonde partei ümber koondas. Kui pehme, wastutuleliku ja otsekohese ise- loomuga, wõitis ta oma isikuga palju usal- dust ja pooleoidmist maatöörahwaga seas enamlastepartei püüete wastu.

Augustikuu Tallinna linnawolikogu wali- misel sattus sm Sihwer linnawolikogusse ja sealt maanõukogusse ehk „maapäewale“. Siin awaldas kadunud seltsimees elawat tegewust, paljastades kodanluse püüdeid rahwaorjastamises ja walgustades töö- rahwa poliitika wäljawaateid. Esimest korda kuulsid Toompea lossi walgesaali seinad rewolutsioonilise töörahwa esitaja suust tõtt, mida sajad aastad põlwest põlwe püüti siin ilusate sõnade alla rahwa eest katta. Kõneldes surus sm Sihwer oma silmad kinni, iga uus lause, uus mõte sundis teda sammu edasi tegema ja kui ta waimusta- tult kõne lõpetas, oli ta oma pahema tiwa akna alt tooliit kaugele kesksaali rännanud, kus teda kõikide rühmade esitajad takista- mata pealt kuulasid.

Oktoobrirewolutsioon wiis ta tegewuse Wiljandi maakonda, kus ta töörahwa nõu-

kogu esimehena töötas. Siin tuli tal õöd kui päewad walgete organisatsioonidega wõidelda, sest Tallinnast walgusid kodan- laste-parteide tegewamad liikmed Wiljandi, Apsalu ja teistesse wäikestesse linnadesse, kus nad sõjawäelist jõudu korraldasid. Wiljandis tuli sm Sihweril walgete ratsa- wägi laiali ajada ja nõukogude kaitseks punast-kaardit asutada, mis ta lühikese aja jooksul korda saatis.

Peale nõukogudewalitsuse lahkumist Eestist näeme me sm Sihwerit uute lootus- tega, uute püüetega Eesti kommunistlikku sõjawäge asutamast. 37-aastaselt leidis ta weel nii suurt uwi ja jõudu õppimise wastu, et ta suurtükiwäe instruktorite kur- sustele astus ja poliitikaliste küsimuste arutamise kõrwal mahti leidis matemaatika, mehaanika, keemia ja igasugu sõjawäeta- dusega tegemist teha.

Kõige selle juures pühendas ta oma ajapiskust wabad tunnid Eest töörahwa ülikoolile, kus ta ühiskonna arenemise üle ettelugemisi pidas.

Sm Sihwer oli parteitegelane, kel ülema juhtnõörina esines partei distsipliin, partei kohustus. Kui sm Sihweri peale pandi mingisugune kohustus, wõis kindel olla, et ta seda punktipealt täidab. Kommunist- liku partei Eesti sektsioonide keskkomitee liikmena wõttis ta südamesse kõik sünd- mused, nähtused, mis parteis ilmsiks tulid, pahu püüdis ta kõrwaldada, seltsimeeste wahelisi sekeldusi lahendada.

Wiimasel ajal, oktoobri- ja nowembri- kuul, kui kindel oldi, et Eestimaale minek on peagi algamas, töötas sm Sihwer ommi- kust õhtuni Eesti kommunistliku sõjawäe asutamisel, sõitis Moskwa ja Peterburi wahet sõjawäe korralduse asjus, astus miitingutel wälja, kutsudes kõiki noori ja wõitlusewõimulisi punasesse-wäkke astuma, kirjutas „Töölises“ sütitawaid üleskutseid ja kirjatöösid töörahwa Eesti wabastami- sest. Kõikidel on meeles sisurikas, wäli- selt ästi wäljatõetatud kõne, millega seltsi- mees esines 16. oktoobri ohwri mälestus- seks korraldatud kõneõhtul Peterburis. Kui palju elu, kui palju lootusid awaldas ta rasketel silmapilkudel kõigi ohwri peale waatamata tulewikus. Kõne wõeti soojalt kuulajate poolt wastu, kes seltsimehe Sihweri peale alati kui ausama parteiseltsimehe peale waatasid.

Wiimased päewad töötas kadunud seltsi- mees Eesti rewolutsioonilises sõjakomitees, kus tema peale pandi wastutusrikkamad ülesanded. Nende ülesannete täitmisel lan- ges seltsimees 28. nowembril 1918. a. tormijooksul Narwa ärawõtmisel.

Langenud seltsimehes kaotas Eesti töörahwas parema wõitleja, kommunistlik partei sütitawama agitaatori ja Eesti töörahwa kommuunanõukogu, mille liikmeks kawatseti seltsimeest nimetada, wilunud nõuandja ja tegelase.

Tema mälestuse alaloidmiseks ja eeskujuks töörahwa tulewasele soole seawad Tallinna töölised oma kätega põlise ausamba Toompea waremetele.

Ar. W.

Õõ ja foit.

Õudne on põhjamaa pikkane õõ. Külmalämmastust lõõmab põhjamaa pakane õõ. Elu alwates ja ilu äwitades suigutab ta loodust ja looma tarduseimesse waikima. Ta walmitab waikist aega pimedusejumalale, juhhib immuniõtteid ja põnewusepilkusid taewa poole, kus saladuslised tähed särawad; ta waigistab ja katab kõike õõwarjudesse ja trotsib looduse-looma, kel silmad, kërwad ilu nägemiseks ja kuulmiseks.

Ja näete, kuis eneses ilutseb õuduse inetu ing. Juhmid õõinglid aelewad tardunud pilwerahnudel — külides ämarust alla ja puistates pimedust pakase looduse sisse; pilwedelt piiludes uluwad nad kiitust pimedusele, milles surmawainud wehklewad.

Näe, kohutaw tumendus põhjakaarele kerfib! Wirmalised. Kohutaw on põhjamaa õõ, kui wirmalised seda oma eluta walgusega üle walawad... Korruga tekib taewa all nõrk walgus — õõwarjud liuglewad nagu immutondid üle audade. Siis wajuwad wirmalised fullase pilwena ja õõwarjud walguwad pilwe

alla pimedaks keskõõks kofku. Jälle puistawad wirmalised tardunuid kiiri, jälle puhuwad summunud sädemeid üles... jälle wajuwad nende tardunud lained pimedaks pitweks kofku... jälle tõusewad ja wajuwad wirmaliste külmiad kiired kollaste sammastena pikase õõ õuduses.

Ja selle immuõõ põhjas waikib maa, kes päifest oma jumalaks peab.

Õfiste... midagi liigub silmaringil, mingi tumendaw walgus palistab tumedaid pilwi ja sünnitab wilkuwat wirwendust tuules sõudwate pilwede all.

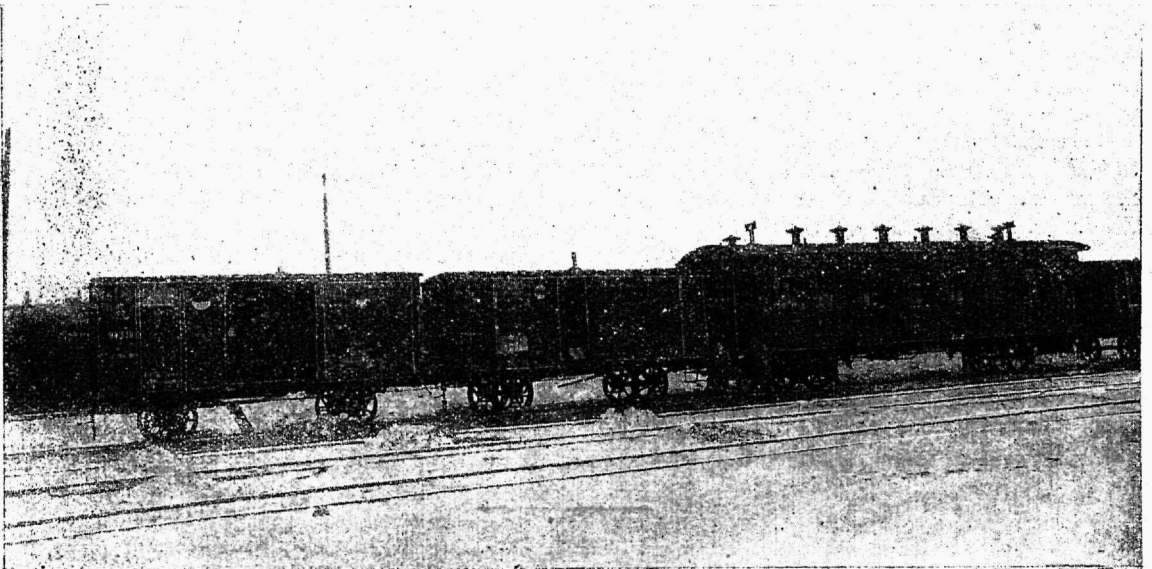
Koit. Ta kerfib idakaarel uhkest üles — ja ranmetult raugelgi pime õõ õudusewainu. Maa ärkab ja ingab ju tõuswates omniku tuultes.

Ilm imestab põhjamaa punawat foitu.

Kui terawad tulenoosed — kufuwad kiired õudse õõ südamesse, taewas kahwatab, tähed kustuwad... Idakaarel kiirgab ja punetab pilw kui werega kastetud wõitja rüüd.

See on uue elu eesriie, pimeduse ja walguse wahetekk.

W. Buk.

Eesti wäerinnal. Wiimses wagunis trükitakse „Töölist“.

Suured ohvrid.

Tapeti Karl Liebknecht!

Tapeti Roosa Luxemburg!

Kelle proletaarline süda mõis selle teate juures külmaks jääda?

Misjuguise tödlise rusikas ei tõmba küll tokku irnjalts kättenaasmiseks?

Kui maailm werest laenetas, kui kroonu sotsialistid, kes oma südametunnistuse suuri töotusi ära unustades, tööraha imperialismusele ära müüsid, siis kõlas kogu maailmas ainult üks ääl koleda wihaprotestinna — see oli Karl Liebknechti ääl. Tema nimi oli lipuks kõigile, kes sõda sõjale kuulutasid.

Karl Liebknecht — Wilhelm Liebknechti (Karl Marxi kaaswõitleja) poeg, imes juba emarinnal põlgust kodanluselassist wastu, imes ühtlast ka truudust rõhutud ja kurnatud tööraha wabastamise wõitluseks.

Oma isamajas õppis ta sügawale äratundmisele, et tööraha wabastamiseks on kõige tarwillikum distsipliin, raudne ja kindel kord.

Kui aga see distsipliin tödlisteklaski äraandja sotsiaaldemokraatia poolt selleks oli tarwitatud, et töörahwast Wilhelmi ja ta kildonna suurkõrkide föödaks ohwerdada; kui distsipliina nimel Saksamaa proletariaat Saksaa wõidurikka imperialistilise wantri külge oli naelutatud — siis tallas Liebknecht partei distsipliina jalge alla ja astus mehise südidusega neile suurte werewalamiste laenestusele wastu.

Ja kõik need, kel ausust ja arusaamist proletaarlisel Saksamaal oli, kogusid Liebknechti lipu alla. Neid oli esiteks ainult wäike koguke, aga ajajooksul nähti neid juba kui kohutawat sõjawäge, kes ägedat, ennasohwerdawat wõitlust metliku isamaaluse — patriotismuse wastu algas, kes rahwuswahelise wendluse aadete eest wihasesse wõitlusesse tormas — tööraha wabastamiseks.

Ühes Liebknechtiga ülg-õla kõrwal alustas wõitlust ka Roosa Luxemburg — wana teoreetik, üks aritumaimist naisterahwastest maailma proletaarlisest liikumises.

Juut, poolakas, wenelane ja sakslane ühtlasti on ta kõigepealt revolutsiooniline sotsialist, elawaks proletariaadi internatsionaali kehastuseks. Ta pühendas kõik oma määratu suured revolutsioonilised wilumused, kõik omad iiglateadmised ja osawa kõneleja ande — kõik internatsionaali ja sotsialistilise revolutsiooni kasuks.

Wõitlus rahwuslusega oli tal ammugi tuttam — juba üheksakümmendatel aastatel lõi ta raste oobi Poola sotsiaalrahwuslastele.

Ja kui Saksamaal äraandlit oportunistimus üles kerkis ja sotsialistid Prantsusmaal oma sotsialistlikist näoilmet ministerialismuse läätseleeme eest ära aktsid müüma, siis oli Roosa Luxemburg pahema tiitwa wõitlusliinil üks esimistest, kes wõitlust algas sotsiaaläraandjate liginewa ädaohu wastu.

Kõige raskematel Wenemaa tööraha ja talupoegaderewolutsiooni filmapilkudel, kui Saksaa abnitses imperialismus, kes sel korral murdumatu näis olemat, noort sotsialistlikist wabariiki kagistama tõttas, kui proletaarline Soome werde uputati, Läti ja Ukraina Saksaa sandarmite jalge alla wajutati ja kohutaw ädaoht Peterburitgi waritses — neil rasketel filmapilkudel oli meil weel üks troost olemas, ainsam lootus: Saksamaal on peale Scheidemannide, Ebertide ja Haaseide, kes rööwivate püstittu ülistanud, weel Liebknecht ja Luxemburg oma kuulsate kaaswõitlejatega, kes endi oobi tirannidele otse südamet pihta sihivad.

Ja meie lootused ei olnud petlikud: Saksamaa imperialismus langes. Algas Saksamaa proletariaadi wabastamine, ühes sellega ka orjastatud Wenemaa osade wabanemine.

Alga nagu meil Kerenstid ja teised mustasajalased, nii ka Saksamaal Scheidemannid oma käsitutega, tahtsid ja katsusid weel kodanlise walitsemise aja jäänuseid päästa.

Alga meie wahwad juhid kogusid otsustawaks ja wiimaseks lahinguks jõudu. See lahing sunniti neile aga warem peale, kui nad sellele weel ette polnud walmistatud.

Ja neid endid tapsid kapitalipalgalised timukad ära. Liebknecht on surnud, ta ei ela enam meie wõitlusriidades.

Langenud on Roosa Luxemburg.

Nende ääl ei kõla enam lahingule kutses.

Alga ka surnutena on nad waenlastele kohutawad. Nende nimes punastel lippudel, mida Saksamaal miljonid arusaajamad proletariaadiulgalad kätel kannawad, kutsuwad wõitlusele ja kättetajumisele üles.

Ja üle ilma kajab üüd:

Ngawene mälestus langenuid kangelastele!

Alastamata kättetajumine timukatele!

M. Sissowski jär.

Seltsilistele Ungria kommunaaridele.

Elagu Ungria nõukogudewabariik!
Leegitsew üüd tuli rõhutud Ungria proletariaadi uultelt kuuldawale.

Kaja wastas teras-elinal: „Wõit, wõit, töörahwadiktatuur!

Elagu waraommikune kommuunapäike!

Edasi, lippude alla, kommunaaride ridadesse, suurtükkide juure, püsside, kuulipildujate juure, tööpingi taha.

Wõit, wõit.

Surma kõigi maade kapitaalile! —

Kõikusid õudsete wangikodade warjud, põrgulise ja neetud elu sünnitus, mis aastasadade jooksul proletaarlasi lämmatas.

Kui kiskelajas kiristas kapitaal metsikus wihas oma rõowambaid.

Kui mõrtsukad, kui wargad, kui timukad põgenesid rõhujad, ettenähes et nende tund tulnud, kus nad mässawate tööliste-kommunaaride käe läbi äbiposti naelutatakse.

Ukatus on lähedal kogu wana maailmale, kõigile wanadele seadustele, wägiwallale, ebatõele, walekeerisele.

Uuestesündimine wõiduwalguses tuleb uuele adra- ja wasarakultuurale.

Kodanlik wõim jooksis ilma kroonita minema nagu jänes, pugese kui madu wingerdades koopasse; teda tabas klassikättemaksmise plahwataw tulepurskamine, pimestas kommuunapäikese walguse koitew sära.

Kuulduwad kutsed — ja koidukarwa lippude alla koguneb malewa—töö — lapsed, julged, püsiwad; nad on mässulised ja loitwad kui tuli ja edasitungiwad kui elektrilaenetewool.

Meie, üleilmilise rewolutsiooni tormi kuulutajad, oleme tugewnenud.

Ungria wennad tõstsid mässu, nad on meiega endi sõjariistade poolest, endi saatuse poolest, endi ülesannete poolest.

Oh, mõllake mässude werised wood, meie ülistame teie kolealastamata wägewat kohinat; teie pesete katku wabastatud maa pinnalt.

Kõikide proletaarlise nõukogudewabariigi waenlaste ukatuseks terwitame meie teid kui ilgawat uue elu algust, kui kommuuna wõitu.

Terwitame Ungria seltsilistele-kommunaaridele!

Elagu Ungria nõukogudewabariik!

J. Muran.

Meie püha.

*Kõigi maade töölised
kõigi rahwuste rajades,
üle ilma ühel ajal
pidutsegem, pühitsegem
proletariaadipüha!*

*Kaua meid orjuses oiti,
keelu ja käsu all peeti,
ninapidi pappidest weeti;
jumalate juubelid,
kuningate pidupäiwi
pühalikult pidama
suurel surwel sunniti.*

*Nüüd on troonid upakile,
kroonid löödud ripakile,*

*maa- ja taewaperemehed
lahkumas auametitest.*

*Kõigi maade töölised,
pidutsegem, pühitsegem
esimise mai püha!*

*Olgu see töolisteklasi
wiimne wõitlemisepüha.*

*Tulewast aastast alates
igal esimesel mail
üle ilma igaweste
peetakse tööwõidupüha.*

J. L.

Töölisterinnitamine Wenemaal.

Töölisterinnitamise ajalugu Wenemaal algab oktoobrirevolutsiooniga.

Kuni suure revolutsioonini tarvitas proletariaat rinnituseorganisatsioonid kui klassivõitluse kantsiivid.

Sõna otsekohehes mõttes ei võinud rinnituseasutused tsaarivalitsuse ajal töölisterklassi käekäigu parandamiseks mõju avaldada, vaid see mõju oli rohkem kaudne.

Kui Wenemaal proletaarne revolutsioon lahti puhkes ja osustaw võitlusekutte üle kapitalistlike Euroopa kajas, mis wanad majanduslised aluspõhjad kõikuma pani, siis astus Wene proletariaat oma organisatsioonide uuesterinnitamisele ja rinnituse programmi läbiwiimiseks tööle.

Uuritaw nähtus Wenemaal tuli awalikuks endistes aigekasjades. Tsariaegses aigekasjad, mis kokkuleppewalitsuse ajal sotsiaalpatriootide poolt „täiendatud“, muutusiwad töölister- ja talupoegade-walitsuse wastasteks organisatsioonideks, kes oma wiisil rinnitusekõsimust ja selle läbiwiimist käsutama hakkasiwad.

Graomanduse ärakaotamisega, kus tööline kogu tööstuse omanikuks sai, muutus palgatöö iseloom. Töölister-orjast sai waba inimene. Dolitsemine selle inimese eest jäi riigi ooleks, sulas ühijeks mureks tulewiku riiki organisatsioonides.

30. oktoobril ilmub dekreet sotsiaalse rinnituse kohta. Rinnituse alla kuuluwad kõik kes wõõrast töötõudu ei tarwita, abi antakse töölisele alati, olgu misugusel juhtumisel töötõu kaotamine ka ei tekiinud.

Neid põhjusjooni rinnituse alal akkas töölisterklass peale oktoobrikuud teostama.

Ei olnud kerge niisugust põhjalikku pööret töölise elus, nagu seda sotsiaalne rinnitamine, läbi wiia. Endised rinnituseorganisatsioonid ei olnud jaks küllalt ette walmistatud, et seda rasket ülesannet oma õlalele wõtta ja laiail pillatud töölisterklassid kokku koguda. Pealegi ei seisnud ükski rinnituseorganisatsioon, peale Peterburi ja Moskwa, nii kõrgel järjel ei oma tehnikalise aparadi ega ka wilunud töötõegijate poolest.

Paljudes tööstusekohtades, osalt ka Uuralis, ei olnud mingisuguseid aigekasjaid olemasgi. Sääranis uritaw sellepoolest on põhjapoolne Uurali tööstuseringfond, kus suured söekaewandused, wase- ja rauakaewandused jne töölised, kokku ligemale pool miljoni töölise, kus mitte ühte töölisterorganisiooni ei olnud. Töölise kasutati nõnda kaua kuni ta wastu jõudis panna, peale seda saadeti ta ringkonnast wälja, Sifewenemaale, ja asemele wõeti jälle noor elujõuline töölise.

Ka kokkuleppewalitsus ei jõudnud sinna pinda luua, sest ettewõtjad jäiwad endi kuningriigis täielisteks peremeesteks.

Nii seisid töölisterinnitamine Wenemaal oktoobrirevolutsiooni algul kõige madalamal ajtmel, õigem, teda ei olnud olemasgi, kui tööstusekohtad Peterburi ja Moskwa maha arwame.

Sellesse pimedasse kapitalismuseriiki, kus inimese kurnamine oma täiuse tipuni jõudis, pidi noor töölisterwalitsus walguist tooma.

Geftkätt wiitakse elusse tööpunduse, aiguse ja inwaliidide abiandmine.

Imperialistlike sõja ohwritena lauges määratu ulk inwaliidid aigekasjade oolitsamise alla, kellede olemasolemist kindlustati.

Siis töötatöölised, kes sõja tagajärjel tege-wustõpetawate tööstusekohtadest sadatuhandetena lahti jäiwad, tarwitasiwad rutulist abiandmist; ka neile korraldati eestkätt abiandmist.

Niisugust rasket teed tuli rinnituseorganisatsioonidel käia, et ulgalise wiletsuse wastu wõidelda ja töölise tulewiku ühistonnale ette walmistada.

Kõige laugemale sotsiaalse rinnituse programmi läbiwiimises jõuti Uurali tööstuseringkonnas.

Geftimisel rinnituskasjadekongressil, mis Uuralis s. a. aprillikuus ära peeti, osustati rinnituskasjade keskendamine jaatawal, rinnitusemaksud anti ühest tektkohast wälja, nõnda kuidas kufagil tarbe nõudis. Niisamasuguses järjekorras keskendati aigemajad ja arstiline abiandmine üle-üldse.

Suurt mõju rinnituseorganisatsioonide tööwiljakuse peale awaldas kahtlemata ka see, et kongressist mitte ainult noored rinnitusekohtadef oja ei wõtnud, waid ka ametiühijuse asemikud olid kongressil täieliku ääledigusega, ja sellega ühendati terve rinnituseasi ühise töölisterlikumise ja anti ilka terwemad ja elujõulisemad organisatsioonid, kes mitte nõnda kergeste kõrwaliste mõjude alla ei sattunud. Sellespärast ei wõinud Uurali rinnituskasjades wähemalafed ega teised oma poliitikat ajada.

Töölisterinnitamine Wenemaal seisab oma arenemiseastmel. Nute põhjusjoonte ja seaduste wäljatõtamises on Wenemaal töölisterinnitamine Öhtu-Euroopa töölisterklassist uglasammu ette läinud.

Revolutsiooniwõitluse kindlustamisega ja majanduslise elu korraldamise lõpulejõudmisega Wenemaal wõime siis paljugi õppida, kuidas sotsialistlikes ühistonnas töölister elujärje parandamises edasi minna. Sellesst aga teises kohas, mis põhjalikumad ja pikemat ülewaadet tarwitas, kui see lühike kirjutus.

D. N ä s t a s.

Põhjaringkonna rahvasajjade komisjariaadi Gesti osakonna tegevusest.

Aastakümnete jooksul on tuhanded Gesti maata- mehed ja aamri alla läinud talude omanikud Wene- maale asunud. Igalpool — idas, läänes, põhjas, lõunas, on suured Gesti asundused. Kui oktoobri- kuul töörahas Wenemaal walitussõjad oma kätte wõttis siis tõuseti majadus Gesti proletariaadi ja nõukogu walituse wahel ühendust luua.

Ühenduselülits nende wahel sai rahwasajjade komisjariaadi Gesti osakond põhjaringkonnas ja Moskwas keskwalituse juures. Esimene algas 25. ap- rillil tegevust, teine 11. mail 1918.

Rahwasajjade komisjariaadi Gesti osakonna üles- anne seisab selles, et Gesti tööraha ulkadele nõu- kogu walituse ülesandeid selgitada ja neid nõukogu- walituse juure loomale tööle kutsuda. Et töö wil- jakam oleks, selleks jaotas põhjaringkonna rahwas- ajjade komisjariaadi Gesti osakond oma töö järg- miselt. Organiseeriti neli toimekonda. Üleüldine, poliitikaline-diguline, kirjastamise- ja kihutustöö- toimekond ja kultuur-ariduline.

Üleüldise toimekonna ülesanne oli kõike jookswat kantseleitööd korraldada. Gestimaaft tulnud sõja- põgenejatele ja teistele eeslastele anti igasuguseid tunnistusi ja täideti teiste toimekondade kantseleitööd.

Poliitikaline-diguline toimekond seadis oma üles- andeks, Gesti tööraha ulkade tutvustamise nõu- koguwalituse määruste ja käsukirjadega. Selleks awaldati üleskutsuid ja tehti ajalehes kihutustööd. Igasugune abiandmine Gestimaa sõjapõgenejatele oli tema wõle all. Tema korraldas ka nende kodu- maale saatmist. Peale selle tuli poliitikalisel-digulisel toimekonnal Gesti kodanlaste organisatsioonidega wõidelda ja neid lõpetada.

Kirjastamise- ja kihutustöö-toimekond katsub ajalehe ja kirjanduse abil ja suusõnal Gesti töö- rahwa ulkafid wäljaspool Gesti organiseerida. Ülalifelt on ta selle eest wõlittunud, et meil põhja- ringkonnas oma ajaleht oleks, kus wäljamaade ja

kodumaa olusid kirjeldatakse. On ka raamatuid kirjastatud, ehk meil küll wiletsjad trükiolud on. Kõigi asunduste kohta on teateid kogutud ja ala- lifelt asundustesse puhkepäewadel kõnelejaid saade- tud, kes seal päewasündmusid selgitawad.

Kultuur-ariduslik toimekond organiseeris juba kewadel Peterburi tööraha-ülkikooli, kus kümmed töölifed teadmisi wõifid omandada. Suwel töötasid ülkikooli osakonnad ka Kroonlinnas ja Samburgis. Üksikuid ettelugemisi on paljudes asundustes Peter- buri kubermangus peetud. Sägifel organiseeriti Peterburis ja asundustes Gesti töökoolid, kus eest- laste lapsed wõiwad õppida.

Põhjaringkonna rahwasajjade komisjariaadi Gesti osakonna aastase tegevuse ülewaates wõib weel üksikasjalifult Gesti asunduste tööraha kong- resside juures peatada. Esimene kongress oli 4. ja 5. augustil 1918, millest üle seitsmekümne ehitaja oja wõttis. Ehitajaid saadetud oli Muralski ja Sise- wenemaa nurkadeft. Teine oli 22. ja 23. märtil 1919, kuhu niifamapalju ehitajaid kokku wõolus. Mõlemad kongressid tutvustasid Gesti asunikka walituse määrustega, selgitasid wigu, mis asunikkude elus nähtawale tulnud. Üleüldise lähendasid nad Gesti asunikka nõukogudewalitusele.

Braegu on mõte kerkunud rahwasajjade komis- jariaatifid lõpetada, sest nende ülesandeid wõiks kohalifste nõukogude ja kommunistilise partei organi- satfioonide wahel jaotada. Siisgi ei ole weel lõpu- list otsust tehtud. Mõned kuud töötab rahwas- ajjade komisjariaat weel endifelt.

Kõik Gesti töölifed, kes põhjaringkonnas elawad ja eelpool tähendatud küsimustes seletust tahawad, wõiwad seda Gesti osakonnast saada, Peterburis Teatralnaja uulits nr 3. Kantselei on awatud tööpäewadel kellal 10—4. Kirjade aadress: Петроград, Театральная 3, Эстонский отдел комиссарната по делам национальностей.

Р. Р.

Ühediiguslus.

J. S o l o g u b.

Suur kala kihutas wäifelt niikaua taga kuni selle kätte sai, ja tahtis teda koge ära neelda. Aga wäife kala ajas sellele wastu, piifjades:

„See on ülekohus. Ka mina tahaksin elada. Kõik kalad on seaduse ees ühediiguslifed.“

Suur kala wastas:

„Egas ma selle wastu ka ei waidlegi, et meie mitte ühediiguslifed pole. Kui sa ei taha,

et ma sind ära ei jooks, eks siis ole nõnda lahke, kugista mind alla. Ära kõhkle ühtegi, neela kui tahad — ega mina selle wastu ole.“

Wäife kala ajas suu ammuli, katfus õgida ühelt kui teiselt poolt, aga suurt kala iftagi ära neelata ei suutnud.

Õhtas siis ja ütles rahuga:

„Sinu wõit, wennas, neela!“

Т. И. С. С.

Kewade wangistamine.

Kurt Eisner'i* sotsiaalne mõistujutt.

Noor politseileitnant oli juba mitmendat nädalit ülendatud meeleolus. Esimest korda anti tema ooleks auamet Friedrichshaini wärawa ees kõiki punaseid lintisid märtsikuu pargadel läbi waadata. Siseasjade ministril oli politseipresidendiga nõupidamine olnud, ja otsuseks tehtud seekord õige waljult talitada, aga ka suure ettewaatusega. Rahutud ajad olid kätte jõudnud, aukartus wõimude vastu muinasjutuks muutunud ja sellepärast tuli iseäranis selle eest oolt kanda, et märtsikuu korratud Friedrichshaini rewolutsiooniliste salvide mõjul enam oogu ei wõtaks. Endistel aastatel olid mõned wead ette tulnud. Kõige kardetawamad pealkirjad olid läbi lastud, selle asemel aga mõned süütaid alastamata maha lõigatud, nii et Berliini elanikkudel küllalt põhjust oli politseileitnandi kirjandusetundmise üle lõbusalt naerda. Juhtus ka, et mõni piiblisalmgi politseileitnandi poolt ära wõeti, kes neid ridasid Heinrich Heine rewolutsioonilisteks tembutusteks pidas. Kuid seekord ei tohtinud enam ühtegi eksitust ette tulla ja sellepärast anti see wastutusrikas koht inimesele, kes nagu kõneldi Schilleri „Kellalaulu“ peast mõistis ja kelle teadmised kunstialal wäljaspool kahtlust olid. Et kõiki nõudeid täita ja kääridega wiisaka nobedusega ümber käia, oli ta isegi rätsepate-akadeemia kursuse läbi teinud...

Päike tõusis 18. märtsi ommikul nagu arilikult. Rahulik surnuaed, kuhu märtsikuu ohwrid olid maetud, akkas elama nagu oleksid surnud üles tõusnud! Pidulikult ja tõsiselt tulid töölised ja panid oma werkarwa lintidega pärjad audadele ja mälestussammastele. Neil tuli politseinikkude reast läbi minna. Wärawa juures seisis kõrgele-tõstetud kääridega politseileitnant ja waatas läbitungiwalt kuldtähti punastel lintidel. Lõikus oli ea. Ühe silmapilgu peatas „riigialuseid kaitsew“ leitnandi pilk pealkirjal, siis järgnes mõtlew rutulik kirjanduse indamine ja lindi saatus oli otsustatud: kas jäi ta puutumata ehk tungisid lõikawad käärid walgukiirusega lindisse, kuni ta kaebawalt kahisedes maha langes.

Korraga ilmus inimene, kelle wälimus iseäranis kahtlust äratas. Tema tõsisel

näol muigas naeratus, ja kui ta iilgawad silmad leitnandile otsa waatasid, siis oli sel tundmus, nagu oleks tal kurja nalja-ambaga tegemist. Tema pärja lindil oli aga ainult:

„Pange kewade puuri!“

Leitnant läks segaseks. Ta kõhkles ja wiiwitas. Wäikesed lääkiwad käärid ta käes muutusid kui puudalisteks pommideks, ja neid lahti tehes oli tal nii raske, nagu oleksid nad roostetanud. Ei ole kahtlust, et siin eksimise ädaoht peitub! Ja see nurjatu waatab weel nii alatu pilkawa pilguga näkku. Wõib aga olla, et see lause Heine, Lutheri ehk major Lauffi oma on. Ja siis kuulutab järgmisel päewal „Vorwärts“ wõidurõõmuga kogu maailmale, kui rumalaste tsensor eksida wõib!

Igatahes parem on käärid rahulejätta! Aga ei, pärjakandja waatab juba liig narriwalt otsa... See lause kujutab nähtawaste äbematat pilget kõigi riigi wõimude ja iseäranis politsei üle! Kas siin tõeste ennast kahtluse alla wõib anda, et tal mitte mõistust ei jatku kõige kardetawamat tähele panna? Ja õnnetu leitnant tegi käärid lahti ning lõikas pealkirja maha, ise kõigest kehast wärisedes. Ta kõrwus kõlas kole sõna: „Eksitus!“ Mahalõigatud lindi pistis ta aga siiski enesele tasku...

Raske töö oli seljataga. Leitnant istub oma toas tugitoolil ja puhkab neist kartustest ja kahtlustest, mis ta ommikul läbi oli elanud. Lindi, nõudmisega kewadet puuri panna, oli ta kaasa wõtnud. Ta tahtis nüüd leksikonist järele waadata, kust see kahemõtteline lause oli wõetud ja mis mõte tal sees on. Aga ei leidnud allikat, ja see suurendas weel enam ta kahtlusi ja rikkus meeleolu. Eksitus... eksitus... eksitus...

Lint ta ees laual waatab talle wäljakutsuwalt otsa. Tähed kaswasid iiglakõrguseni, rebenesid lindilt lahti ja piirasid teda ümber. Üks aarab ta käest kinni, teine näpistab ninast, kolmas astub põlwele peale, neljas tungib talle noolena silma. Siis algasid nad oma kuldsetes riietes pöörast ringmängu ja ikka jõulise-malt kõlas koor: „Pange kewade puuri!“ Korraga kadus kogu see pörguwiirastus ja leitnant leidis oma eest laualt lehe walget kroonupaberit, kuhu peale oli kirjutatud: „Pange kewade puuri!“

Mu jumal, ta oleks peaaegu minestanud!

* Kurt Eisner, end. Vorwärts'i toimetaja, oli kui Saksamaa iseseisew sotsiaaldemokraat Baieri ministripresidendiks ja tapeti s. a. 22. weebr. Münchenis „ühe kõrgema ohwitseri“ poolt ära.

See on ometi seesama, millest ta asjata oli katsunud jagu saada. Ta oli ju nüüd oma ülema käest käsu saanud kewadet üles otsida ja wiibimata wangistada. Kui ta ainult teaks, kus teda leida!

Leitnant pani ohkades mõõga wõõle ja läks wäsimuse peale waatamata kewadet taga otsima...

Igalpool pani ta kurjategija jälgi tähele, aga ei leidnud teda kusagilt. Nähtawaste oli nagu kogu maailm kurikawala kewadega ühes nõus ja andis talle kaasabi.

Platsidel ja kõnniteedel olid puhmad oma wäheldasi rohelisti lipukesi wälja pannud.

„Kes teile seda lubas?“ käratas leitnant, „kas teil seks politsei luba on?“

„Ah, ei“, wastasid wäikesed rohelistid lipukesed.

„Missugune äbematus!“ karjus leitnant, „oodake teie mull!“ Ta aaras kääride järele ja tahtis juba puhkewaid pungasid maha lõigata. Aga wäikesed rohelistid lipukesed akkasid paluma:

„Ära wigasta meid, meie ei tahtnud ju mingit kurja teha. Kewade tuli ja käskis meid kaswada ja õitseda. Meie mõtlesime et see lubatud on.“

„Haa, kewade?“ üüdis äritatud leitnant ja laskis käärid alla wajuda. „Ütelge ruttu, kus see kurjategija on.“

„Seda meie ei tea,“ nutsid pungad, „aga ukka ennem meid kui teda!“

„Missugused lollpead!“ ütles leitnant wihaselt. „See kord annan teile armu. Kui teie aga weel kord julgete...“

Ja ta läks tõtates edasi.

Ühe raudaia peal istus kuldnokk ja laulis oma laulu, mis wäga õõpiku laulu meele tuletas.

„Mis sa rikud rahu! Wait!“ üüdis leitnant ähwardawalt. „Laulmine ilma minu lubata on keelatud.“

Aga kuldnokk wastas julgelt:

„Mis mul sinuga asja! — Minu juures oli kewade ja ta andis mulle luba laulda.“

„Äbemata lontrus!“ kisendas politseinik, „ma sulle näitan, kes maa peal ülemus on, kas kewade wõi politsei!“

Nende sõnade järele aaras ta käärid ja tahtis kuldnoka peenikese kaela läbi lõigata.

„Kingi mulle elu, leitnandi-ärä ja ma ütlen sulle, kus kewade peidus on.“

„Kui sa ütled, siis annan ma sulle armu ja luban igapäew kella 6 ja 7 wahel kas wõi ääle ära karjumiseni laulda, pühapäewadel wõid aga kogu päew laulda, wäljaarwatud jumalateenistuseaeg.“

„Kewade on seal kuendal korral“, üüdis muusträestas ja lendas kiirelt ära.

Politseinik ronis needes üles kuendale korrale. Ühe ukse pealt leidis ta nimekaardi pealkirjaga: „Miller, luuletaja.“

„Siin ta siis arwatawasti on“, mõtles leitnant ja astus tupp. Temale kargas üks meesterahwas wastu ja üüdis ehmatanult:

„Mind ei ole kodu!“

Ta pidas politseinikku kohtupristawiks.

Leitnant aga astus ruttu wärwimata laua juure, kus peale tindipoti, sule ja mõne tindipleki ainult leht walget paberit aset leidis. Üles ääre peale oli kirjutatud: „Kewadene wabadus!“ ja selle pealkirja all olid read:

Nächstens trat der Frühling mir ans Lager,
Sprach: Nun tummle dich, Poet...

(Iljuti ilmus kewade mulle aseme ette
Ja lausus: laula, röömusta, poeet...)

„Imelik lugu“, tähendas leitnant. „Teie juures elab politseile teatamata see seltskondlisele korrale kahjulik isik. Andke ta mulle seadusenimel kohe kätte, ehk ma lõhun teie luulekriiteldused tuhandeks tükiks.“

Ta keerutas ähwardawalt kääridega.

„Ainult mitte seda!“ üüdis eitunud luuletaja. „Mul on wäga kahju, aga kewade ei ela enam siin.“

„Nii kõnelete teie kõik“, ähkis leitnant. „Ütelge mulle, kus see isik on, ehk...“

„Arwatawaste on ta siin kõrwal suures saalis. Seal kostab kära“, wastas luuletaja aralt. „Aga laenake mulle vähemalt üks taaler rahurikkumise eest.“

„Kui ma kewade üles leian, saate teie taaldri, ausõna!“ wastas leitnant, kiirelt trepist alla joostes.

Suures saalis, tihedalt üksteise kõrwal, seisid tuhanded meeste- ja naisterahwad. Üks wanamees kõneles aukartuses wai kiwa rahwaulga ees. Ta kõneles üleilmsest kewadest, langenud kannatajatest, wabadusest.

Politseinik rikkus seda aukartlikku meeletolu, karjudes:

„Teie warjate kewadet, andke ta mulle kätte!“

Tõusis kange naer, ja temale üüti:

„Muidugi on kewade siin, meie südames, wõtke aga ta wangi!“

„Päewawaraste trobikond!“ käratas leitnant, tõstis käärid üles ja ajas koosoleku seltskondliku rahurikkumise pärast laiali. Aga kewadet ei saanud ta siiski kätte.

Ülesärritatult, näljaselt ja wäsinult tõttas leitnant edasi. Ta otsustas isamaalik

kunsti vaatamisega meelt lahutada ja läks „Wõidu-puiesteele.“ Juba teise kujudesalga juures tundis ta ennast rahuldatu ja ülen-datud meeleolus. Kuuendama salga juu-res leidsid siiski ta terawad jälgiuuriwad silmad walgel marmoripingil ühe noore naisterahwa istumast, päris lapseohtu ja täieste alasti. Ta nuttis waikselt ja kui-watas oma walkjate juustega silmi.

Leitnant läks uueste rahutuks ja lähenes naisterahwale :

„Pagan wõtku, kas teil äbi ei ole.“

„Ei,“ ohkas tütarlaps, „aga wõtke mind enesega ühes. Mul ei ole enam mingit rõõmu siin olla. Minu nimi on kewade.“

„Aa!“ Leitnant oli ootamatusest ja õnnestawast uhkusest kui arust ära.

Agaga tütarlaps kaebas tasakeste edasi :

„Ma tuln selleks siia, et pisut wõsas-tikku ehtida. Agaga sellest ei tule midagi wälja. Siin nende marmorist soldatite keskel langesid mul käed alla. Siin ei kõlba mingisugune rohi, ei mingisugused lilled. Mind ei ole teile enam tarwis, ma olen üleliigseks saanud. Tehke endile ise kewadet. Riputage puuksade külge au-tähti, puhmade külge lintisid, lehtede ja lillede asemel las kaswab siis peenike kruus, mis nii oolikalt kõnniteedel laiali on aetud. Puude asemel wõiwad teil pargis puised linnawahid olla. Wõtke mind enesega kaasa, leitnandi ärra!“

Ta pisarad jooksid ojana.

Tütarlapsel ei olnudgi tarwis oma pal-weid enam korrata.

Oma kareda käega aaras politseinik naisterahwast kinni, nii et waesekese käte peale suured sinised plekid tekkisid.

Nüüd wõis ta ometi täpipealt ülemuse käsku täita ja rahulikult magama minna.

Kewade istus juba puuris.

* Iljuti Wilhelm II poolt ehitatud puiestee Berliinis, kuhu ta mõlemile poole oma eetsade marmorikujud üles laskis panna.

Ministritepresidendi, politsei ja politsei-leitnandi näod särasid rõõmust. Leitnant oli oobersti-ausse tõstetud.

Kuid kogu inimsus muutus tumedaks ja alliks. Päike waatas taewast kui ämb-likuwõrgu tagant. Puulehed kuiwasid juba pungades ära. Nagu rohutirtsude-parw oleks looduse peale langenud ja inimeste südameid salwanud. Ka linnud waikisid... Inimesed ei wõinud enam seda igawust ja ühetaolsust wälja kannatada. Nad piirasid politseiwaltuse sisse ja nõudsid, et neid sinna kinni pandaks kus kewade waewles. Agaga nende nõudmisi ei täidetud. Kes mingisugust kuritööd korda ei ole saatnud, seda ei wõi wangi panna, nii seisab seaduses.

Siis akkasid inimesed warastama, röö-wima, üksteist tapma, walet wanduma ja majesteeti teotama. Ja isegi kõige kartli-kumad akkasid uskumata asju korda saatma. Kõik tramwaid, wankrid ja oburautteed tulid rohelisteks weowankriteks* muuta. Saategu sõjawägi muudeti osalt wangide-saatjaks, osalt kohtunikudeks ja proku-rörideks. Inimesed kisklesid õnne pärast wangikotta pääseda.

Ühel õhtul waldas kole wangimajade palawik ka meie politseioobersti. Tal oli tarwis mingisugust süütegu korda saata, et wangikotta sattuda. Ta mõtles ja mõt-les, mida ta selleks tegema pidi.

Korruga tuli ta ea mõtte peale. Nagu kurjast aetuna, jooksis ta õösel märtsikuu ohwrite surnuaiale ja lamas koiduni rös-keel maapinnal, äralõigatud lintisid tagasi õmmeldes. Lõpuks õmbles ta lindi külge selle pealkirja: „Pange kewade puuri!“ Sel silmapilgul, kui ta selle lindi õmble-mist lõpetas, panid teda linnawahid tähele. Nad wõtsid ta kinni ja tõukasid sinna, kus kewade istus... Ja kui ta weel ei ole üles ärganud, siis istub ta seal prae-gugi... Tõlk. M.

* Wankriteks, milledega wangisid weetakse.

„Klassiwõitluse“

Kolmas klassinumbr — 5/6 — ilmub 1. juunil. 7-ist numbrist akates ilmub ajakiri, kui ettenägemata takisnusi ei juhtu, korralikult iga kuu esimesel päewal.

Kaswandik.

Lucien Descaves'i (Lüsjeem Dekaaaw) jutustus 1871. aasta Pariisi kommuuna ajaloost.

1871. aasta maikuu mälestused.

Ei ole palju waja, et wanakestele ja lastele ead meelt teha.

Mõte, et isand Tieboo meile iga päew lõbusaks ajawiiteks oli, tekitab nüüd umbuskliku naeratuse mu näole.

Mul on tõepoolest niisama raske seletada seda uudisimu, mis meie juures see täpipealne ja waikiw pealtnägija tekitas, kui ta meie mängusid Monruushi (*Monrouge*) Orleani uulitsal waatles.

Koolist wälja tulles sattusime me alata isand Tiebooga kokku, kes kiirel sammul kõnniteel käis. Kaks asjaolu äratas iseäranis meie uudisimu: tema sealolemise korrapärasus ja pikk piip nikerdatud koluga, mis suaawi Shaki (*Jacques*) kuju kandis. See piip oli tal alati suus.

Wiimane nähtus oli isand Tieboo näole nii kujukaks täienduseks, et kui tal piip suust ära wõtta, siis ei suudaks ta nägu meid sedamaid enam uwitada. See tuletab mulle isikuid meele, kelledel waja ainult äbe ära ajada, et nende ees igasugust aukartust kaotada.

Näis nagu saaks easüdamline wanamees sellest isegi aru. Aga kas tuli tal pähe, et samal ajal, kui me kooliõpetaja saatel korralikkudes ridades tema ees jalutuskäigule läksime, terwe meie tähelepanemine ainuüksi piibu kuju peale oli pöördud; kelle siledaksaetud pea-luust pungis glasuuri-silmad meie poole wahtisid.

Mis minusse puutub, siis olen kindlas arwamises, et ta seda mitte ainult ei aimanud, waid et tal sellegi wastu midagi polnud, et meile weidi nalja teha.

Tuletan meele, kui sagedaste isand Tieboo meid juba eemalt kaugelt tähele pannes naeratades akkas tihedaid allisid suitsupilweid suust õhku puhuma. Lühidalt öeldud oli ta üks neist üksildastest wanadest, kes oma kustuwat elu süüta ajawiitega walgustada ja soojendada püüdes wäikseid linnukesi leiwaraasukestega pihust söödawad ja neile seda sugugi pahaks ei pane, et nad ainult söögi pärast ligi lendawad.

Isand Tieboo kurblooline surm äwtas minu mälestuses jäädawalt armastuse kroonitud suaawi austajate wastu ja igasuguse pooleoidmise imperialismuse

wastu üleüldse. Sestsaadik on selle segase ajajärgu kangelasemeelsus minu silmis kadunud wanamehe isikus kehastatud.

Aga oma wälimise kuju poolest ei paistnud ta meile sugugi niisuguse inimese sarnasena, kelle pead loorberid ehivad...

Isand Tieboo oli tugewate lihastega kuuekümnepäevane wanamees, wäga kõrge kaswuga, all, laia abemega ja tihedate pikkade juustega, mis juba alliks akkasid minema. Peenikene profiil pehmendas ta lõualuude weidi jämedat ehitust, paleid olid alati oolikalt puhtaks aetud, ja ripnewate, torkawate kulmude all põlesid pehme, ühetasase läikega armsad, tumelallid silmad.

Isand Tieboo elas Orleani uulitsal, Monruushi kiriku wastas ja oli rikka mehena tuntud. Perekonda tal ei olnud, wõõraid tal ei käinud ja seltsiliseks oli tal wana naisterahwas, kelle wigane kõrwaikulmine ja torisew loomus tema poole mõne ülearuse küsimisega ei lubanud pöörata.

Järjekindla ja wisa pealekäämise tagajärjena said uudisimulised naabrid temalt teada, et ta peremees lesk on ja kauplemisega kogutud rahast elab.

Isand Tieboo minewik jäigi kõigile saladuseks. Mis puutub tema armastusesse lapsukeste wastu, siis jäi siin kõigile awar arutustewäli; ühed teadsid kõneleda, et ta iseoma laste kaotust taga leinab, teised tõendasid jälle, et tal kurb on ilma pärandajateta surra.

Üleüldises mõttes loeti teda wäikekodanluse tüüpuseks, kes oma wiimseid elupäiwi täielises jõukuses, rahus ja tegewuseta olekus mööda saadawad.

Ainsaks jooneks, mille poolest ta teisest sarnastest lahku läks, oli ta armastus waeste wastu. Kui ta näituseks teada sai, et üks wõi teine nälgiw perekond wäljapääsemata kitsikuses oli, siis saatis ta sinna oma majatalitaja. Kuid abi andes ei ilmunud ta kunagi ise, suure oolega inimese au ja uhkust tänamisealanduste eest kaitsta püüdes.

Pariisi piiramine andis is. Tieboole tõuke oma wabatahtliselt walitud kinnist elu maha jätta ja tõi ta wastuwõtliku inge nähtawale.

Dü-Määni (Du-Maine) uulitsal seisis väikene majakene, milles erakool asus. Juba mõni kuu seisis majakene tühi: koolijuhataja ei leidnud õpilasi, kes oleks soovinud õppimist jätkata.

Kel oli üleüldse sel rahutul aastal õppimisega tegemist!

Isand Tieboo üüris omale selle majakese ja pani kuulutuse üles, et ta siin lastewarjupaiga awab ja sinna ilma tasuta wastu wõtab irmsa aasta kaitseta ohwrid — õnnetuud waeseid lapsi, keda nähtawaste kõik ära olid unustanud.

Warjupaika ilmus peagi terwe tosin lapsuke. Siis palkas is. Tieboo naiskooliõpetaja ja majatalitaja. Selleks eaks tegewuseks ei õhutanud teda mitte auahnus taga; ta püüdis kui wähegi võimalik ennast uudisimuliste pilkude eest oma truud kaaslase — piibu — allidesse suitsupilwetesse peidutada.

Üks naaber arwas kord eaks talle tõendada, et elanikka piirita tänutundmus tema wastu täidab. Isand Tieboo andis aga niisuguste meelitusete peale üsna otsekoheselt wastuseks:

„Mind uwitab ajnuüks saatuse ooleks jäetud waestelaste käekäik; mis aga täieealiste arwamistesse puutub, siis pole mul, jumala eest, kõige vähematgi tahtmist seda kuulata.“

Ommikust õhtuni wõis isand Tieboo kõrget kogu näha, kuidas ta lõbusalt mängiwast lapsukeste-karjast oli ümber piiratud. Sagedaste istus ta nende keskele ja luges neile mõnusat ajawiidet pakkuda soowides midagi uwitawat ette.

Niisugust easüdamelikkust ei leia meie ka arilikul ajal mitte sagedaste; aga linna piiramise ajal, kus tohletanud kartulite tsetwerikust 20 rubla makseti ja kuiwatatud ubade nael 3 rublani tõusis, andis see asja üleüldisteks arutusteks ja peamürdmisteks.

Kuni Pariisi piiramise lõpuni muretsee eames lastele piima; kust kohast ta seda sai ja missuguse inna eest, see jäi teadmataks, sest ta ei armastanud kunagi seletust anda ei oma ülespidamise ega oma käikude kohta, niisama nagu ta ka ise iialgi järelepärimisi tema juure toodud laste üle toime ei pannud.

Õnnetutele, mahajäetutele läks kõigil ühewõrra tema abi, tema oolt ja õrnust waja. Sellest teadmisest oli talle küllalt.

Kui rahwulise kaitse asemele kommuuna astus, ja linna teist korda akati piirama, siis näis nagu ei paneks isand Tieboo sedagi muudatust tähele, endist-

wiisi kogutud laste eest oolitsedes ja ainult nendele elades.

Toiduaineteinnad langesid, aga selle eest kaswas lastearw. Aprillikuul ulatas is. Tieboo kaswandikkude kogu, kelle ulgas lapsed wiiest kuni kolmeteistkümne aasta wanaduseni olid, juba kahekümne inge peale; need olid rahwusliste kaardiwäelaste lapsed, kelle isad sõja ajal olid surma saanud wõi Werssaili (*Versailles*) walitsusewägede poolt wangi wõetud, ehk jälle niisugused lapsed, keda wanemad saatuse ooleks olid jätnud.

Poisid ja tütarlapsed lahkusid ainult õhtuti magadisuumidesse minnes teineteisest; jalutuskäigud, lõuna- ja õhtusöök, mängud ja töö olid neil ühised. Mõlema soo ühiskaswatuse suurest keerdküsimusest sai ta ilma igasuguste takistusteta ja ülearuste sõnade kulutamisetä jagu.

Inimeste umbusklikkus ja waen ei suutnud selle iseakanud kaswataja puhast kuju puudutada.

Kui ta neljapäiwiti ja pühapäiwiti uulitsatel soojalt ja puhtalt riides lastekarja eesotsas sammus, kes rõõmsalt särawate silmadega ästi korraldatud ridades ta järel käis, missugune süda oleks küll siis nii alatu olnud, et seda kasuisa millesgi albtuses kahtlustada.

Kui õo kätte jõudis, eitis is. Tieboo lahkumise juures armsa pilgu muretalt magawa pesakese peale ja easüdamline, selge naeratus uultel astus ta kikiwarwul magadistoast wälja ning pööras kindlal, ühetasasel kõnnakul oma korterisse.

Wara ommikul, mõni päew enne kommuuna wäljakuulutamist tõid kaks naabrit Schatoo (*Château*) uulitsalt is. Tieboo juure poisikese, kelle ema parajaste ära oli surnud.

Naabrid olid ise puruwaesed inimesed ja ei wõinud last oma juure jätta; kui neile Dü-Määni maanteel asuw lastewarjupaik meele tuli, wõtsid nad nõuks sinna minna.

Poisike ilmus isand Tieboo ette.

Lapsuke oli kidura, kolkunud rohkõrrekesse sarnane, mis linna alewite uulitsakiwide wahelt alandlikult wälja poeb. Oma kümneaastase wanuse peale waatamata oli poisikesel seitsmeaastase lapse wälimus.

Näost sinine, wäikese kaswuga, kühnus seljaga, lõssis ninaga, suurte aarakile kõrwadega ja tihedate, püstakile seiswate punakate juustega tuletas laps oma õnnetuma, kohmetanud wälimusega tiiskuseaiget, kärnas kassi meele, kes wette oli tõugatud ja sealt jälle turjapidi wälja tõmmatud.

Missugune väljapääsemata kerjuse-elu, missugune sügaw mure oli küll säherduse olewuse ilmale toonud?

Oli käega katsuda, et see laps sündimisest saadik õnnega mitte möödagi minnes kokku polnud puutunud; näis nagu oleks kuri saatus talle oma märgi peale wajutanud, laiali lahtistesse, imeilusatesse silmadesse kõik kibedust, kõik piirita kannatust eites, mis maha jäetud, üksildast inge rõhub; nagu ebalapselik kurbtus elkis nende silmade läbitungiwas, küsiwas waates.

Mikspärast? küsisid nad.

Isand Tieboo waatas mõni silmapilk waikides õnnetu peale, ja küsis siis lahkelt:

„Kuidas sinu nimi on, mu lapsukene?“

„Flängoo.“

„Näe, missugune nimi. . . Kes sulle selle nime pani?“

„Linna piirawad soldatid; ma õppisin nende juures laskma ja kandsin wahel nende püssa.“

„Aga kuidas sind waremalt nimetati?“

„Mind kutsuti poisike Dürään (*Durand*).“

„Kas see on su isa nimi?“

„Ei. . . ema nimi.“

„Kas sa tunnend oma isa?“

„Jah, natukene tean.“

„Mis tööd ta tegi?“

„Kaua aja eest oli ta kord sandarm. . . nüüd, räägitakse, olla teda werssailased oma juure wõtnud“. . .

„Noh, ea küll, Flängoo, mine seltsilistega mängima, mu armas poiss.“

Laps läks.

Järgmiste päewade jooksul langes Flängoo, kes samasugune waenelaps oli nagu teisedgi, kui uuem seltsiline teiste poolt igasugu süüta nokkimiste alla.

Kord juhtus aga, et ta ettewaatamuse pärast seltsilistele sedasama awaldas, mis ta oma isa kohta is. Tieboole oli ütelnud, ja kohe muutus kõik põhjalikult.

„Sandarmi poeg!“

Tume, loomusunniline wihkamine tarkas mudilaste kõrwas ja südames nagu nõiakepi märguandmise peale.

Nagu oleks nad kellegagi wanu arweid õiendanud, ja et isa käepärast ei olnud, siis tasusid nad pojale möödaläinud ülekohut kätte.

Sellest silmapilgust peale ei nimetanud lapsed teda enam teisiti kui „linnawaht“, ja endi arwulise rohkuse ja kokkuoidmise tõttu wõisid nad teda alatasa alandada.

Et sandarmite eest kätte maksta, kes neid ennemalt ajawiiteks tagusid ja kõrwupidi kiskusid, küünistasid nad Flängoo kõrwad weriseks.

Nad nägid temas ilma tahtmata wihatud politseid ennast, toorest jõudu ja wõimu, ja sundisid teda endi karmis arusaamatuses selle eest wastutama, et ta sandarmist oli sündinud, kellele wastutamata wõim ja omawoli kätte oli antud.

Nad olid ülekohtused ja karmid, armu-eitmata ja pimedad, sellele „punapeale“ („roux“) tasudes, mis *rousse* (Pariisi politsei sõimunimi) kurja oli teinud.

Puhastuseohwer Flängoo kannatas kaebamata.

Sagedaste juba ilma põhjuseta peksetud, siis ei aratanud löögid temas enam imestust, kui need igast küljest tema pihta langesid.

Ühel ommikul pani teenijatüdruk tähele kuidas Flängoo werisekslöödud nina werest salamahti puhastas; ta läks ja ütles seda Tieboole.

Is. Tieboo sai ägedaks. Kui ta lapsed oli kokku kutsunud, ütles ta kannataja enese juuresolekul umbes järgmist:

„Kas teil äbi ei ole, lapsed! Mis on õnnetu poisikene teile alba teinud? Kas see tema teha oli omale isa walida ja ilmale tulla? — Pealegi on ta isa Werssailis. . .

„Kes teie seast wõiks ütelda, et ta niisamasugune waenelaps ei ole nagu teie kõik, kelle wanemad surnud on?“

„Teile isiklikult pole ta ju midagi kurja teinud; ärge arwake, et tema teie peale minu ees kaebtust tõstis.“

„Mõtelge ise järele — ta on niisama rahwa laps nagu teie kõik, ja temal on waesus ja äda nagu teilgi; kõige õnnetum, kõige mahajäetum teie seast on tema.“

„Kui teie minu juure tulite, kas ma pärisin teilt, kes teie isa wõi ema on, kus kohal nad on wõi mis nad teewad? Minu silmis olete kõik ühewäärilised, teie kõigi wastu on waja oolt ja lahkust üles näidata.“

„Minule sündisite teie sel päewal, kui te minu juure tulite. . . teie kõik olete wennad, teid kõiki armastan ma ühewõrra, mu lapsukesed.“

„Wõib olla suudab minu armastus natukenegi teile waeselapse rasket põlwe pehmenada. . .

„Ma oiatan teid, et seda seltsilist, kes weel Flängoole aiget teeb, olen ma sunnitud wiibimata koolist tagandama.“

Isand Tieboo wõttis wahepeal ärakutsunud piibu suust, kummardas alli pea Flängoo kahwatanud näokese juure, ja ta kortsus, wanad käed surusid tugewaste kõhna, nõrga kehakese oma rinna wastu.

Lapsed tegid ainult niisuguse näo, nagu oleks nad sõnakuulelikud. Kõige kange-

kaelsemad aga järeldasid is. Tieboo kõnest, et ta salajane pooleidmine täielikult werssailaste poole kaldub.

Nüüd ei löönud seltsilised Flångood enam, aga ses arwamises kindlad, et ta neid üles andis, awaldasid nad talle wai-kiwat waenu, mis palju piinlikum oli kui löögid.

Niipea kui lapsed omakeskele jäid, siis akkasid nad kohe Flångood pilkama, teda kord „linnawahiks“, kord jälle „Werssaili salakuulajaks“ nimetades.

Kõigest sellest oli veel wähe; nad eitsid Flångoo oma mängudest wälja, ja nii ulkus ta üksildasena nende seas ringi, kurwa pilguga nende lõbustusi pealt waadates, nagu näljane, lõppew koer, kes ühise laua juurest on ära aetud.

Wiimati sai õnnetu aru, et ta igal pool ja kõige juures ülelligne oli!

Tundide kaupa istus ta nurgas, wai-kides, mõttesewajunult, peakene sügawalt rinnale langenud, ja ainult aukuwajunud, tumenenud silmade palawikuläige näitas, et lapse pea raskelt, piinawalt töötas.

Elu ülekohus ja mõrudus purustab piinatud, kannataja inge.

Kui ülewaataja naisterahwas säherdustel silmapilkudel tema peale waadates küsis, miks ta teistega mängima ei lähe, wastas Flångoo tasa:

„Täna, ma tõeste ei taha.“

Flångoo kahjatses sagedaste is. Tieboo waheseagamist.

Pilked, isegi lüüasaamine ei paistnud talle nii piinaw-raske olewat kui see pime wihawaen.

Kuigi ta sellest ise selgeste aru ei saanud, tundis ta ikkagi loomusunniliselt, et kõrge, ülepääsemata müür tema ja teiste laste wahele on tekkinud... ja ta waewles pääseteed otsides.

Wahel mõtles ta enesetapmise peale, mõtles ära joosta... aga kõige sagedamine liikusid tumedad kujud ta inges: surra, tõendada, et ta mitte argpüks ei ole, et ta mitte nende waenlane ei olnud, et ta neid kõiki armastab ja ilma nende armastuseta ei suuda, ei taha elada...

Poisi pealtnäha rahulik olek pettis is. Tiebood; ta oli kindlas arwamises, et kõik korras on. Juhtus, et kui Flångoo ta kõrget kogu juba eemalt silmas, tuli ta oma nurgast wälja ja läks teiste sekka.

Isand Tieboo küsimise peale, kuidas ta käsi käib ja kas nad nüüd ära on leppinud, andis Flångoo alati kindla wastuse:

„Täna! Kõik on nii ead mu wastu“...

Kui raske oli Flångool neid rahulikka

sõnu öeldes palawaid, kibedaid pisaraid tagasi oida, mis silmi tungisid.

Waeselapsena jäi ta ka laste warjupaigas endistwiisi üksildaseks.

Kui werssailased maikuu lõpul ootamatalt Pariisi tungisid, lõpetas is. Tieboo laste jalutuskäigud ja keelas neile uulit-salegi minemise waljult ära.

Warjupaigast sada meetrit eemal, Katr-Schömäänil (*Quatre-Chemins*), olid liigla-suured barrikaaded üles seatud.

Neli suurtükki, mis barrikaadest silma paistsid, awaldasid selgeste kommunaaride kindlat otsust Werssaili korralisele sõja-wäele meeleeitliselt wastu panna.

Lahing algas teisipäewal.

Juba eelmisel päewal andis werssai-laste batarei, mis Monparnasse (*Montpar-nasse*) waksali kõrwal olewal raudteesillal oli üles seatud, Dü-Määni maantee sihis tuld, wuhisewate kuulide wihmaga üle kül-wates barrikaadesid ja Monruushi kirikut, mille tornist mässajad wahetpidamata kogu-paukudega wastasid.

Elesinise kewadise taewa selges pii-wita ilus kostsid suurtüki- ja püssikogu-paugud nii isemoodi weidralt ja järsult.

Nagu oleks nad tärkawa elu röömusse wõitjaks jääwa surma joo wastust püüdnud segada.

Is. Tieboo püüdis kõigest jõust oma wäetikesi kaitsta ja wiis nad keldrisse warjule.

Tundide kaupa käis ta tühjaksjäänud tubades äritatult edasi-tagasi, oma truud piipu suitsetades.

Wahete-wahel astus ta ukse juure ja seda natuke praokile tehes waatas ta üksi-silmi Monruushi kiriku poole, mis nagu mõne suure kiwist tite sarnane oli, kes iga silmapilk ähwardas maha langeda ja kildudeks pudeneda.

Is. Tieboo ei olnud kommunaaride poole-oidja, aga ta pilgud liuglesid tahtmatalt nende wõitlusosaliste poole, kes kannatusi ega surma ei kartnud!

Kell neli peale lõunat läks 114. pataljon lahingusammul Dü-Määni maanteest ja Schömään-Wääri (*Chemin-Vert*) uulitsalt läbi, jooksis kohutawate barrikaadede peale tormi, ja laskmine läks mõlemilt poolt veel sagedamaks, veel wihasemaks.

Is. Tieboo waesedlapsed, nagu neid terve linnajagu üüdis, kuulasid kogupau-kusid ilma wähemagi kartuseta, weidi õudse uudisimuga pealt.

Pariisi pommitamise ajal preislaste poolt jõudsid nad juba kõrwlulukustawa müra ja lõhkewate pommide wihisemisega ära arjuda. Suurtükkide mürin, lange-

wate inimeste kisa ja oigamised näisid lapsi isegi nagu uuitawat.

Lõpuks, kui kommunaarid kaua, kangelasemeelselt wastu olid pannud, wõitsid rohkemaarwulised walitsusewäed.

Jalawäesalk wõttis kiriku oma alla, käputäit ulljulgeid wastupanejaid maha tapes ja alastamatalt piikidega läbi pistes.

Järgnes lühikene waikus; isand Tieboo tarwitas seda aega ja läks kärmeste alla keldrisse, et järele waadata, kas kõik lapsed alles on.

Tuli wälja, et Flängoo puudus. Keegi ei pannud ta kadumist tähele. Alguses arwasid kõik, et irm teda kuhugi kindlammasse kohta sundis warjule minema.

Seltsilised otsisid is. Tiebooga ühes terve maja otsastotsani läbi, aga kõik otsimine oli asjata.

Siis tegi is. Tieboo ukse lahti ja raskest etteaimdusest tabatult tormas ta uulitsale nii kuidas ta oli, ilma mütsita, öökingad jalas.

Waewalt jõudis ta mõne sammu edasi, kui ta naisterahwast silmas, kes talle suure kisaga kiirelt wastu jooksis.

„Tulge ruttu, is. Tieboo! Nad tahawad üht teie poistest maha lasta...“

„Mis te räägite! See on wõimata...“

„Päris tõsi, ma tundsin ta ülikonnast ära... ta jooksis warjupaigast ära ja soldatid said ta barrikaadelt kätte, just sel silmapilgul kui ta nende peale laskis. Nad ei annud talle armu, tema ju ei palunudgi oma peale armu eita... sõge poisike ronis kiriku eeskotta ja uhkusega ohwitserile otsa waadates tema küsimiste peale, kas sul wanemaid on, kostis ta:

„Ei!“

„Kus kohalt ja mil kombel sa siia sattusid?“

„See on juba minu asi.“

Siis lisas poisike juure:

„Noh, kuidas jääb, kas lasete mind maha... kiirustage mehi!.. Ma ei taha enam elada.“

Niisugune lause selle wäikse mudilase suust pani mind irmsaste imestama!

Ah, ma kardan tõeste, et te juba iljaks olete jäänud — wast ei suuda ohwitser walatud werest uimastatud soldatise enam tagasi oida... Teie poisike astus wälgukiirusel eeskoja trepilt maha ja jäi ohwitseri ette seisma.

Püss oli temast pikem, ja wäiksed, nõrgad käekesed suutsid waewalt rasket pära kinni oida.

Barrikaadel seistes laskis ta ainult ühe paugu, — ohwitseri küsimise peale wastas ta aga, et ta kümme pauku annud.

Tal oli meeletu wäljanägemine, isand Tieboo!“

„Ja see on meeletus, päris meeletus... ta ei wastuta oma tegude eest“, ümises is. Tieboo ja sammus nii kiirelt, et naabrinaine talle waewalt järele jõudis.

Kiriku ja purustatud barrekaade ees puhkasid rahulikult soldatid surnukehade, pommikildude, püsside ja piikide wahel, mis kommunaarid jooksuga taganedes olid maha jättnud.

Ei soldatid ega ka is. Tieboo ei pööranud kõige vähematgi tähelepanemist üksikute paukude, kisa ega oigamiste peale, mis endistwiisi kellatornist kostsid; seal talitasid weressailased wõidetutega oma pead mööda.

Soldatitest natukene maad eemal paistis ohwitseri wäheldane kuju; is. Tieboo jooksis otseteed tema juure.

„Ütelge, mis te lapsega tegite?“

Poisikeseohtu ohwitser, wäikesed jultunult keerutatud wurrud aristokraatlisel, upsakal näol, oidis kaenla all paljast mõõka, nagu oleks see mõni süüta kepike olnud.

Külmalt rääkija peale waadates, kes enesele lubas tema poole järelepärimistega pöörata, küsis ta läbi ammade:

„Oli see teie laps?“

„Ei.“

„Seda parem.“

„Mispärast.“

„Sellepärast, et ta meie peale laskis... ja arwed on temaga juba õiendatud.“

„Teie poleks tohtinud seda teha.“

„Wõtke waewaks waadata“, ja oolimata pealiigutusega näitas ohwitser kirikuesise poole, kus weristes unnikutes inimestekhad lasusid, millest terwed ojad alles sooja, aurawat werd maha woolas.

Mitu aastat iljem jutustas mulle naisterahwas, kes selle juhtumise tunnistaja oli, et raske olnud alati rahulikku, tasast ja tagasihoidlikku isandat Tiebood ära tunda, nii wõrastawaks muutunud ta sel silmapilgul.

„Mina kartsin juba, et ta südemerabanduse saab... Ah, talle oleks siis waja olnud aadrit lasta. Sooned kaela ja näo peal pundusid üles, arjasetaolised allid juuksed tõusid püsti ja oma iiglasuuri rusikaid kokku pigistades tormas ta ohwitseri peale, teda terve sõimuwalinguga üle külwates.“

Rewolutsiooni maru puudutas wanakest oma kohutawa puhanguga: weressailaste metsiku laastamise koledat pilti nähes löi

rahulise väikekodanlase ing wärisema. Rewolutsioonäär-tasuja ärkas temas taltsutamata, meeletu jõuga, et kätte maksta ärapiinatud, äbistatud wabadusewõitlejate eest. . .

Ohwitser lausus laisalt:

„Mis see ullumeelne tahab saada? Miks segab ta ennast teiste asjadesse?“

Aga wanamees ei jätnud järele. . . Siis näitas ohwitser soldatite poole pöörates mõõga otsaga tema peale:

„Koristage ta ära“, ja läks kiirelt minema, arusaamatuses ölasid kehitades.

Kaks soldatit tormasid wanamehe kallale, ja waatamata ta meeleeitliku wastuakkamise peale kiskusid nad ta oma järele. . . Keegi ei näinud enam kunagi isand Tiebood.

Messias.

Inimeste kannatus ei lõppenud. Aastakümned ootasid nad endale päästjat, kes meid õnnetu — inimesi — paradiisi kannaks.

Prohwetid kuulutasid tähtpäivi. Oli mitu termini, kuid Messias ei tulnud. Ta wiiwitas, sest ei olnud weel aeg.

Aga aeg lähenes siiski; lähenes paratamata ja ei pannud termiina tähele.

Kui masinate ulumine maailma täitis, kui inimesed roomates ulujaid teenisid, siis tuli ta kaugelest töökodadest säravate elektrituledega ehitatuna, ilmus uulitsatele inimeste ulka ja laotas laiali wabadust, sarnadust ja wendlust.

Kuid osa inimesi kuulas teda ja naeris. Need olid walmis seda rumalate ideede kandjat kiwidega surnuks wiskama.

Nägime, et juba kiwa Messia poole kukkus. Mõnitustest ja laimujuttudest ei maksa kõneldagi.

Messias aga sammus julgelt edasi. Ta ei kartnud kiwisadu ega neid mõnitusi, mis tema öladele loobiti. Tema julgus peletas mõnitajad ja laimajad eemale. Messias läks oma teed. Kandis rõõmu ja õnne urtsikutesse ning õitsewaid lilla kõrbedesse.

Igalt poolt kust ta läbi läks, säras üksmeel inimeste palgel ja nad olid rõõmsad, et kord igatsetud Messias oli tulnud.

Wastased waatsid ta wägewust ja kahwatasid. Nad langesid nõrkedes põlwili ja palusid armu, aga armu ei olnud. Saatuse ei tunne armu.

F. Tuuli

S. Tsheroni'i joonistus. («Пламя».)

Ühe „selttimehe“ elufäigust.

H. LEOKE'S SE
ARKIIV-RAAMATUKOGU

Peeter Zuhani poeg oli müüdu, nii oma välimuse kui ka sisemuse poolest täiesti arilik inimene, ainult selle wahega, et ta ise ennast aruldafelt kõrgelt indas, ennast mingiks väärtolemusiks pidas. Selleks andsid talle õiguse mitmesugused põhjused, millest tähtsamad olid: 1) wabriku kontoripoisist oli ta ehitaks päewakirjutaja abiliseks saanud, siis päewakirjutajaks, sealt raamatupidamise osakonda kirjutajaks ning lõpuks raamatupidaja abiliseks, mis sugune aste veel paljugi tõotas — päris raamatupidajaks ja — ja — mõnikord on raamatupidajast ka wabrikudirektorid tulnud... ja seda kõik oma jõuga, oma oolga püüdmisega, kuna aga kõitjused gümnaasiumide jne produktid suuremalt osalt kontori alamaid pulkisid jääwad nühtima. 2) Ta mängis klaverit (klaver oli tema käes küll üüripeal), tahtis veel tubliste tundisid atata wõtma, et warsti ehtkunstnikuks saada ja teatrites suuri rahwaulkafid endale õiskama panna. 3) Pea kõige selle aja jooksul, mil ta sõja tõttu arwele oli wõetud ja oma töö juure jäetud, oli tal kindel mõte igaks juhtumiseks edasi õppida, et kui teda mingi õnnetu juhtumise läbi ometi sõjawälke wõdetaks, siis wõiks ta lipnikutooli astumiseks eksami teha. Sinna juure tuleks lisada veel tema kõwa kübar, kuldraamidega näpitsprillid, puhtad, kenad riided, förmused, läitwad saapad, õlimest forti paberossid ja veel mõnda muud. Need kõik olid wäärtused, mida igahel ei ole ja sellepärast wõis ta ka endale sellekohast tähtsust anda nii sõnas kui teos, et igahits teaks kellega tal tegemist on.

Kui rewolutsioon tuli ja tsaarivalitsus langes, keerutas temagi rahwamiitingul mütsi ja karjus: „Hurraa, elagu Nõõsjanko!“ Sse aga piilus kahele poole, kas teda ka ästi tähele pannakse. Kui ta nägi, et igahel millegi muuga enam tegemist on, lõi ta oma kõwa kolksatades jälle pähe, pistis käed tasku, aktas rahwa seas ulkuma ja mõtles: „Oh, noh, no mis te nüüd karjute! Mis teie ka teate?!“ ? Nõmsad, wastikud on küll need töölised! Sse mustad ja räpased, arimata kui sead, aga... mis nad teewad!... Panewad kõhe töö seisma ja kiidawad, et enne tööle ei akka, kui koligu need-need meistrid, abilised, kirjutajad ja... ja... ja... ka Peeter Zuhani poeg kus kurat! Wõrukaelad, kelmid, lonkrused!... Ptiüh, ptiüh! Sumala eest, see on ju... Kuda nad seda tohiwad? Mind! Mina nende wastu toores, wiisakuseta? Mis on toorus, mis on wiisakus? Ütelga nad seda! Kas nende jälk kisa praegu pole toorus? Wõi tähendawad nende jõllisfilmad wiisakust? Ei, mina siit ei lähe! Kes on siin õige truuwimalt oma kohust täitnud kui mina? Ah? Wõi ikka nii. No mis nad seal veel karjuwad! Mingu juba minema.

„Mis wastab direktor?“ päriwad tööliste asemikud raamatupidajalt.

„Wõdake natuke“, palub raamatupidaja.

„Wõi ikka „wõdake“! Meie ei taha enam „wõdada“. Need ajad, mil me ikka „ootafime“, on möõdas.“

„Direktor tuleb kõhe praegu, nad kõnelewad veel seal wiimaseid sõnu“, seletab raamatupidaja ädaliselt.

„Teodor Nikitõtsh, minge ütlege ometi direktorile... see ei wõi nii olla!“

„Minge ise, mis mina siin wõin teha.“

„Ma käisin. Aga ma lähen veel.“

Peeter Zuhani poeg sammub, ärew ja punane kui joobnud, direktori kabineti ukse taha. Töölised ehtajad pilgutawad filmi ja muigawad.

Direktor tuleb wälja ja tema taga need mõned ärradest, kelle peale streiktjad armu eitnud. Peeter Zuhani poeg tõmbab direktorit aralt warukast.

„Ärra direktor, see on ju wõimata, see on ju wõimata. Palun, ütlege nendele, et nad rahule jäätsid. Mina parandan ennast, ausõna. Palun, ütlege“...

Direktor astub tööliseasemikkude poole ja seletab.

„Aga meil“, seletawad töölised wastu, „on nende tuhandete poolt, kes seal wäljas ootawad, kindel käsk: Ei mingit järeleandmist. Tehke kuda tahate. Kas wõime minna?“

„Hm... ei, wõdake!“

Direktor kõneleb veel. Näha on, et see talle terge ei ole. Aga siis lähewad töölised rahulolles ära.

„Ja, ärra Naht“, rahustab direktor Peeter Zuhani poega, „näete, minul ei ole enam wõimu. Ei ole midagi parata. Tänan teenistuse eest. Aga ärge kurwastage, ma annan teile ea tunnistuse.“

Peeter Zuhani poeg pugus kõrwalist teed kaudu wälja. Töölisest olid veel mõned üfikud näha; omme pidi töö õigel ajal algama.

Nüüd algas Peetri kessel rändamine ühest kontorist teise, ühest tölkohast teise. Ta oli uude, wõõrasse, koledasse ilma sattunud, kus iga nurga tagant mõni ädaoht waritkes. See oli elu, mis talle wõõras. Ta oli enda, oma mõtled ja ettekujutused teatawa wabriku ja tema kontori külge kui kinni kaswatanud, oli sellega pea kõik oma eluplaanid ühendanud; kuigi wahel mõni arg mõte kaugemale wiskatas, siis lippas ta warstigi tagasi oma kodu poole. Aga nüüd! Peeter Zuhani poeg oli roobastest wälja löõdud, ta eksis ja lofsus möõda täna-waid ja ristteesid. Ei leidnud paika kusagil. Näädal, kaks, kõige enam kolm päwis ta ühes kui teises kauplusekontoris, siis — mis talle veel wõeldi... Ja, meie juures on töõd ikka rohkem, meie juures on wirgemalt töõd tehtud, meie juures on ikka keerulisem töõ ja... ja... ja... nii edasi. Wõi kui tahate — teise ameti peale, aga siis on pall ka pisut wäiksem... Oli ka kohtasid, kust Peeter ise ära läks, enne ülesütlemist ootamata. Aga raha kadus

riite kulus, ülespidamine nii kallisk! — ja mis kõige ullem — talw oli tulemas.

Wanasõna ütleb, et kui äda kõige suurem, siis abi kõige lähem. Ja külap ta ikka õige on.

Peeter Suhani pojalt tuli mõte teatud X wabriku direktori juure minna. Ta läks wanamehe eraakterisise, sest wabriku minna oli ikkagi kardetaw.

Direktor awaldas õnnetu nooremehe wastu töfist kaastundmust. Aga mis wõis tema parata! Waadake — tema ise, kui palju temalgi pidamist on! Ja-jah, rasked ajad. Nusad inimesed saawad nüüd palju kannatada.

„Aga siisgi“. . . Direktor pistis näpu nina kõrwale. Waatame järele. Ma kõlistan kohe wabriku kontorisise.“

Telefon kõlises, direktor kõneles ja — Peetrike meeleolu sai rõõmsaks. Ta kumardas sügawalt direktori ees. See pistis talle käe pikku.

„Soowin õnne, soowin õnne. . .“

Süba mitu nädalat oli Peeter Suhani poeg uue koha peal. Ei saanud raamatupidaja abiliseks — mis teha, aeg on raske, ausad inimesed saawad palju kannatada. Peeter toimetab mitmesugusid jookswaid kontoritöösid ja ta püüdis õige oolaks olla — irm sundis selleks. Oli ainult üks alb külgi: mitmesuguste blankettide walmistamise, kokkuwõtete tegemise, teatelehtede täitmise jm kribu-trabu juures tuli tal õige palju töölistega kokku puutuda. Kui wast mõni ära tunneb, et ta mõne aja eest X wabrikust tööliste poolt wälja kihutatud, — mis saab siis? See kartus piinas teda wahetpidamata ja kiusas unesgi kohutawate wiirastustega. Siisgi polnud veel midagi juhtunud.

Aga ühel eal päewal. . .

Kontoris oli uik naisterahwaid. Raks nendest seifid põoliti Peetri wastas ja kõnelesid. Nad waastafid tema peale. Peetril tõusid ihufarwad püsti.

„Kas tõeste? Wõi temaga juhtus seal niidiski! Aga küll on siin taltfaks jäänud.“

„Wõi taltfaks? Täiealiste wastu küll, aga kuda ta lastega ümber käib! Nägin ise ühel päewal: wäike tüdruk tuleb temale midagi teatama. Ei tea mis seal oli, aga kui ta kawatub nii et nägu sinine: „Wõi ei tea? Mine siis küsi kodu ema käest järele?“ Tüdrukulene affas nutma.“

Nüüd kõnelesid naisterahwad tasemine, ta müra oli suurem, ja Peeter Suhani poeg ei kuulnud enam nende juttu. Tal oleks see ka wõimata olnud, ta poleks suutnudgi enam kuulata. Kõrwus sumises ja kehale affas waga palaw. Ta affas üle laua ühe kontoripreiliga lobisema. Aga naiste poolt kui oleks talle ikka palaw jõgi peale woolanud.

„Küll teie olete punane. Mis teil wiga on?“ pärib neiu.

„Wiga?“ Peeter Suhani poeg naetab preili wälja, kuigi seda raske teha oli. „Mul on praegu ainult ütlemata ea tuju.“

„Seda peab küll arwama. Aga muidu on teil ead tuju wähe. Ma olen mõnigikord mõtelnud, et mis saavid teid alati waewawad.“

Neiu lobises veel tungiwa õhinaga, aga Peeter teda ei kuulnud. Tema tähepanemine oli tahte naisterahwasse kütkestatud, kes praegu — ometi kord juba — kontorist lahtusid.

„Kas teie rõõmu põhjus sealt poolt pärit on?“ pärib neiu pisut aawatuna.

Peeter sundis ennast naeratama, wabandas wiisakalt ja läks ära. —

Päewad läffid mööda, nädalad ka, aga ei juhtunud midagi alba. Peeter affas oma eluga juba arjuma.

Aga siis tuli uus — oktoobrirewolutsoon, siis — tulid wabrikukomiteed ja siis — waene Peeter Suhani poeg lendas jälle oma kohalt kui kõlbmata praht. Töölijed wõrukaelad olid tema minewikku teada saanud.

Oh, kuda ta nüüd neid kõrnägusid, neid raisakogusid wihtas! Ja need on nüüd siin peremehed, — need, kes ei mõista üks ühele juure arwata, ega oma nime kirjutada, kuna ise aisewad kui sead. No, mis sa ütled! Mis sa ing ütled!! Na, teie räbalad, küll meie teile kätte maksame! Teie ei tunne veel intelligentide wäärtust, ei tea kuda teile neid tarwis läheb. Aga küll äda teid ellaks teeb, küll tulete meid veel paluma: akake tööle, meil on kõik arwed segi, ei tea enam ööd ega päewa. Ja-jah, küll näete! Ta pigistas ruffkaid kokku. Aga ei, meil on oma tingimised. Jätke oma lollused, oma sotsialismused. Mis poolest teie õige meiega ühewäärilised olete, et tahate kõik ühesarnasteks teha? Kas meie oleme selleks õppinud, waewa näinud, raha kulutanud, et mitte midagi paremat saada kui teie? Ekfite. Minge aga ilusti oma töö juure tagasi ja meie teeme oma tööd. Elage teie oma elu ja meie elame oma elu.

Need äbemataid, nad ei anna kusagil rahu. Sfegi „selfimeheks“ nimetawad sind. Peeter Suhani pojalt jookseb alati palaw oog üle keha, kui mõni naht teda oma eatahtlises pimeduses „selfimeheks“ nimetab. Tükkideks kifuts ta kõik need „selfimehed!“

Ühel päewal läks ta lehte ostma. Seal oli ka üks „näru“ ees. See offis kotist peenikest raha lehe eest maksmiseks, aga ei olnud.

„Selfimees, wabandage, kas teie wõiksite mulle selle ära wahetada?“ palus tööline ärra Peetert aralt, temale 20-kist „kerenkat“ näidates.

Peeter Suhani poeg ei saanud ärituse pärast sõna suust. Tööline lordas oma palwet.

„Selfimees, olge ead.“

Peeter Suhani poeg päästis oma keelepaelad wallale.

„Selfimees. . . selfimees. . . Mis selfimees ma teile olen? Millal meie wennaõpust jõime, et te mind selfimeheks nimetate? Kõõh, kus mu

mees! Röövel niisugune!" lõpetas äritatud Peetri-ärta tasemine ja pööras kannapealt ümber.

Tööline vaatles teda imestawa uwitusega ja affas siis naerma.

"Hei, ärra burshui, villasite kolm rubla maha", üüdis ta Peetri-ärrale järele.

Raha oli tõeste maas, lehepoiss mõttis ta üles. Aga Peeter läks oma teed. Lehepoiss sai raha omale.

Need olid kurvad ajad, mis nüüd algasid, veel kurvemad kui peale esimist wäljaeitmist. Ärra Peeter ei leidnud kohta nii pea, sest suur poliitikaline pööre ja sellele järgnemad muudatused kõigutatsid kodanluse majanduslist tasakaalu, nii et selle eluawaldused kartlikku kahtlemusesse langesid. Alles kahe kuu pärast sai Peeter wäga alwa kohta — nimelt palga poolest. Aga ta oli sunnitud seda wastu wõtma.

Wahpeal aga oli loodus ikka oma nõudnud... Ärra Peeter oleks õnneline olnud, kui enamlasted tema wäljaeitmisel wabrikust ka teda kõhust oleks ilma jätnud. Seda aga ei sündinud, ja tagajärg: Peeter Zuhani-pojal kaubsid kuldraamidega prillid (õieti õelda — ta sai nüüd ilma nendetagi õige kenaste läbi) ja sõrmused wiimseni. Talwepalitu läks pandimajasse. Juure tuli aga summa wõlgasid, mille eest ta äid tuttawaid muidugi veel tänamagi pidi, ilma selleta poleks wiisakas olnud... Siis kulusid riided, saapad. Talw oli käes ja sügisepalitu affas narmendama. Pale wajus õige lohku. Ühesõnaga: Peeter Zuhani-poeg kujunes ikka enam ja enam proletaarlisemaks — wälispidiselt muidugi nii —, et teda nüüd iga tööline ilma ühegi kahtluseta „seltsimeheks“ julges nimetada. Peeter Zuhani-poeg mõistis endaga sündinud muudatusi ja selle loomulikka tagajärgi küllalt ästi. Teda kurwastas teadmine, et nüüd tema wälimus enam kedagi auhartusele ei sündinud. Sellepärast polnud tal ka enam oogu kedagi nühelda, kes teda söimas.

Niiviisi läks wiimaks ometi talw mööda; ilmad muutusid soojemaks.

Üksford — see oli just jäämineku ajal — saab ärra Peeter korra ühe wana tutwaga kokku, keda ta juba ulgal ajal polnud näinud. Ärra Nolk teenis waremalt ka X wabrikus. Siis — oh, see oli veel wanal eal ajal — saatsid nad üheskoos ja ka suuremasgi elurõõmsas seltskonnas mõnegi lõbusa õhtu kesse mööda, mida mälestada maksis. Aga nüüd — oh paraku!

Ärra Nolk ei tundnud Peetrit esimesel filmapilgul, kui Peeter oodates ja temale otsa wahtides seisatas. Alles mõni samm mööda jõudes waatas ta tagasi.

„Oh, sa mu kirewane, sina, Nalk!“

„Sa sina, Nolk!“

Nad raputasid ägedalt üksteise kätt.

„Noh, wennikene, kust sa mul wälja ronisid? Ruda ka elad?“

Sõber silmitses ärra Peetert uuriwalt ja kahtlewalt. Siis kisas ta wõdrastawalt juure:

„Näh, nagu näha, pole su käsi ästi käinud.“

Alkasid juttu westma. Peeter Zuhani-poeg jutustas oma lugu lühidalt, nagu ta nüüd tundis endist sõpra usaldada wõivat. See tegi wiimaks apuakalt kaastundliku naõ.

„Ja, meieajal juhtub mõndagi, meie ajal on kõik wõimalik.“

„Ruda, meieajal? Kas oled sina ka juba nende „meiede“ ulka käinud?“ Peetri uultel liikus põlastaw naeratus.

„Kas sa mõtled — poliitikaliseft?“

Peeter nokutas pead.

Sõber naeris.

„Ma ei tea mis sulle ütleva pean. Meieajal — ja muidugi meieajal... Aga üttele mulle, kes sina õige poliitikaliseft oled?“

„Sa küsid liiga kitsalt. Mis ma olen poliitikaliseft, seda ei saa kohe filmapilt õelda. Aga kõigepealt ja kindlaste olen ma aus inimene, kuid kel-mide ohwer.“

„Mõistan, mõistan“, wastas sõber kawalalt. „Sa tõtt õelda — sa ei ole mitte alwal seiju-kohal.“

Seda ma usun. Aga nüüd — luda on sinuga lugu? Ehk õieti“, jättas ta tagasihoidwalt, „mis ma sellest küsin, see on iseenesestigi kindel. Röömustan wäga sinu üle. Sa pole õnnetu.“

Sõber naeris jälle ja õige tugewalt, temale kawalalt otsa waadates, ilma et oleks midagi õelnud.

„Mis see tähendab?“ päris Peeter kohmetades. „Sa oled õige iseäralik.“

„Wõib olla. Ega wast sellepärast, et... et... enamlasted kõik iseäralikud on?“ Ärra Nolk naeris ikka veel.

Peeter Zuhani-poeg ajas silmad pärani ja taganes ühe samm.

„Sõina?... Sõina?..“

„Oh sa weider mees, mille üle sa kohkud?“

„Sina oled — e-enamlane?“

„Näh.“

Peeter tõrjus kättega.

„Kas ma katsun, kas mu palitundõbid alles on, siis alles usun, et seda oma kõrwadega kuulsin.“

„Ära ennaft tühja asjaga waewa. Su palitundõbid on tõeste kõik alles. Siisgi — kahtlane — üks wist puudub.“

„Seda ma tean.“ Ta mõtles mõne filmapilgu. „Aga üttele nüüd, kas ma pean põgenema wõi?“ Ta filmades wälkus pilge.

„Oh, pois, jätta rumal mõte. Sa ju ei tea minust veel midagi. Kas need enamlasted su püksid nii püülima on pannud? Kas sa ei tea, et enamlaste ja enamlaste wahel wõib wats wahet olla?“

Peeter Zuhani-poeg waatas talle küsiwalt otsa. See oli talle uudis.

„Siis oled sa ikka tõeste enamlane?“

„Ja muidugi, kui sa seda nii tahad. Aga ära fina sellepärast veel nii kohku. Ma näen, sa oled wa tubli pois, truu oma seisukohale. See pole alb. Tea siis ka seda — sulle wõin ma igatahes ütelda, et nii mõnigi on „meieajal“ enamlane sellepärast, et ta seda peab, et nii parem on. Kas ma ei tohiks nüüd enamlane olla?“

„Ma ei saa sinust aru. Mina näituseks „ei pea“ sugugi enamlane olema.“

„Mõna õige. Aga sellepärast, et sa seda „ei pea“, — anna minule need sõnad andeks, sest praegune aeg on inimeste õrnu tundeid küllalt nürinud — wõib olla sellepärast, et sa „ei pea“ enamlane olema, on sul aumäärt õnnetus niisuguses seisukorras olla, mis kedagi kadepaks ei tee. Veel kord — anna mu sõnad andeks, ma ei mõtlegi sind aawata tahta.“

Peeter silmitses teda tükk aega ja ütles siis selginud äälega, justkui oleks ta mõne tähtsa ülesleiduse teinud:

„Haa, wõi siis sealt poolt puhub tuul!“ Ta naeris lapselikult ja wõttis teisel käest kinni.

„Ja muidugi.“

„Käagi siis nüüd, mis ajast saadik sa enamlane oled?“

„Mitte wäga ammu. Enne olin „erapooletu“. Aga nii on parem.“

„See tähendab, et sul on wist „nendega“ palju kokkupuutumist?“

„Nii küll. Ma teenin saadikute-nõukogus.“

„Ah selles asutuses, mida nimetatakse Wene keeles: «Совет Рабочих и Собачьих Депутатов?»“ Ta naeris.

„Diatan sind, et niiviisi kõwaste ei kõnele.“

„Ea küll. Ja mis sa seal teenid?“

Teine nimetas summa. Peeter Zuhani poeg oli kade.

„Oswa pois!“

„Ei ole midagi teha. Olude järele peab ennast painutama.“

„Oota, sõber. Tähendab — sa ei ole mitte põhjusmõtteline enamlane?“

„Dibku mind Jumal!“

„Nii. Aga oma teenistusega oled sa neile ometi toeks ja kindlustad nende seisukorda — vähemalt pead seda tegema.“

„Hahaha! Selle peale pole ma kunagi mõelnud. Ma ei taha seda teha ega teegi ka.“

Teine imestas.

„Mida sa seal siis lõpuks teed?“

„Em... muidugi „tööd“. Sa saadan päewa õhtule.“

„Sa kõit lähed ilusti?“

„Mis seal siis on? Kas „need“ tagamused õige midagi mõistawad. Hahaha! Neid wea nina-pidi nii palju kui süda soowib. Teine kord on ale näha, kuida nad ühte asjast diendawad ja taga ajawad ühe laua juurest teise juure, ühe preili

juurest teise juure ja tüdrukud muudkui kõhista-wad pihku. Lõbus on.“

Peeter Zuhani poja filmad ilgakid. Midagi just kui keerles keele peal, aga tõrkus ilmale tule-mast.

„Seltsimees“ Nolk tegi õige tähtsa ja saladus-lise näo.

„Kas tead veel... Meil on mõnikord ka wõi-malik „nii teha“, seletas ta kätt tasku torgates.

„See on pagana tore wärk“, pahwatas Peeter naerdes. „Aga kui juhtub „õnnetus“.“

„Pole suurt wiga. Meil jooksewad jänesed metsa ilma jälgedeta.“

Nüüd läks jutuajamine õige awaraks. Wana sõprus ja usaldus tuli oma täiel kujul tagasi. Lõpuks kõneldi Peetri saatusest. Sõber soowitas ka temale enda peale kõhsemalt mõelda ja ajaga sammu pidada. Wastu wett on raske ujuda, pealegi praegu päris wõimata. Ehk mis pagana pärast endaga õige riskerida! Mehel peab ikka paras mõistus olema, et elada. Aga „nemad“ wõtawad rõõmuga wastu iga kirjaoskajat inimest.

„Waewalt oleks mul siin Peterburis midagi peale akata“, arwas Peeter. „Mind wõidaks ära tunda.“

„Mispärast pead sa siin? Wenemaa on suur ja lai. Mine näituseks X-Ste, kus sul wane-mad on.“

Mõlemad andsid üksteisele oma aadressid, siis lahkusid.

„Ma tulen sind warsti vaatama“, ütles Peeter.

Peeter Zuhani poeg pööras oma kiired sammud söögimaja poole. Nüüd oli tarwis jälle kord ästi süüa, sest warsti pidi ta jälle korralikult „teenima“ akkama. Peetril oli nüüd „idee“, see andis roh-keste sooja.

Peeter Zuhani poeg kirjutas wanematele, et ta lihawõtteks koju sõidab. Wanematele tuli see kui wälk selgest taewast: Peeter polnud nendele enam ammu-ammu kirjutanud, nii et nad ei teadnud, kas poeg elus oli wõi surnud.

Bühadeks sõitis Peeter X-Ste. Talle lubati nädal prii aega.

„Meil on siin ülewal ka üks „punane“ partei-mees, ehk tahad temaga kõnelda“, teatas wana elatanud tisklerimeister oma pojale. Temal oli ükskõik, kas ta poeg oli „punane“ wõi „sinine“. Unga aastate jooksul oli ta pojast juba ära wõõr-dunud ja imestas otse, kuida see nüüd nii järsku nende sekka kukkus.

„Ära tee, see ei ole ea“, oiatas ema. Aga roh-kem ei keelanud temagi. Poeg ei olnud ju enam laps.

Terwe pühadeaeg ei olnud „parteimeest“ kodus. Unga päew ootas Peeter ärewusega ta ilmumist ja rõõmustas oma südames, kui wiimane ikka ei tulnud. Ta mõtles ja audus, et mis ja kuida

pidi ta temaga kõnelema, kui nad wast ehk kokku juhtusid. Ei tulnud midagi meele, millest oleks võinud „parteimehega“ juttu ajada. Mis talle meele tuli, näis ifka nii weider ja rumal olewat. Mis aga kahtlemata kindel, oli see, et ta neid enamlasti ifka kiitma pidi ja kõik nende teod õigeks tunnistama. Aga siiski — kui ta wast sisse kukub ühe tööliseräbala ees... Ja Peeter Suhani-poeg affas juba oma kodureiju kahetsjema: ega „sellest“ ifka midagi wälja tule

Aga järgmisel päewal peale pühapäid ilmus oodatam.

„Waata, see ongi“, seletas ema afnast näidates, kui „parteimees“ oowis ukfus. Ta oli wäitlane, nõrga kehaga noormees, kitsa, aga elawa näoga. Ühes käes oli tal kirwes, teises puukaigas. Ta affas ühe puukuuri juures paku peal laigast raiuma. Laastud lendasid terawa kirwe alt kui liblikad.

Peetril affas irmutundmus. Kas need enam-lased ka inimesti nii äwitawad, kui see seal seda puutükk? Wõtaks teda saatan!

Sõpüks jai Peeter enda üle ometi mõitu. Ta tõmbas mülli pähe, seadis wanad prillid ka nina peale ja läts toast wälja. Koridori ukse juure jai ta seisma. Teine pidi warsti tulema. Kuuriuks kolises. Siis weel lord ja siis läheneid sammud. Dodatam astus trepist üles.

Peetri süda tagus — kas ärewuse mõi wasti-kuse pärast, seda ei teadnud ta ifegi.

„Tere,“ algas ta lihtsute äärel, „wabandage, kas ma ei ole teid kusgil waremalt näinud, teiega kõnelenud? Kas teie ei ole Moskwas olnud?“

Küsitaw seisatas, kehitas õlast ja wastas:

„Ei tea mitte. Moskwas ei ole ma olnud. Aga, kui ma ei ekfi, olete teie mististe wana ärra Nahti poeg Peterburist?“

„Seda küll.“

„Minu nimi on Kuust.“

„Wäga rõõmustaw teiega tutwaks saada.“ (Hõõh, misfugune wastikus!)

„Ja minul ka.“

„Siis ma tahtfin teiega ka weel kõnelda... kuulfin, teie olemat „punane“ „parteimees“... Mulle pakub wäga uuitust ühe inimesega kõnelda, kes ka midagi teab.“

„Ja minule igatahes ka. Ma tahafin eamee-lega kuulda, mis nüüd Peterburis sünnib. Siin olene elu keskkohest ifka enam-wähem kõrwal. Kas ma tohifin teid paluda minu poole tulla? Ma olen täieste üffi kodu. Wõiks ju juttu ajada.“

„Den rõõmuga walmis teie soowi täitma“, ruttas Peeter oma ammuigi pähekulunud lauset tar-witatas.

Läksidgi üles Kuuse põõningukambri.

„Siin on kõik nii kelm ja wilets, aga prole-taarlane peab ifka kudagi ära elama.“

„Oh, ärge muresege, kõik on wäga kena.“

„Jstuge, palun.“ Kuust näitas tooli peale.

Peeter Suhani-poeg istus. Kui alb lõhn oli fiin toas! Ah, need mustad riided naela otsas aisewad.

Ja tema ife diendab fiin oma puuga, justkui ta tõeste midagi oleks!

„Bingil läts jalg katki“, seletas Kuust. „Ei aita muud kui tee uus.“ Ta seadis pingile uut jalga alla.

„Teie olete wahma meister.“

„Ei ole midagi parata. Ah soo, kas oleksite ead ja kõneleksite, mis Peterburi pool ka muudu uudist on.“

„Ei tea iseäralikku midagi... Ee — — kõik on wanawiisi. Minult seda, et töölised on mit-mel pool streikinud. Wabrikuteest ajawad kõik meist-rid ja kontoriameetnikud wälja, kes nendele ei meeldi.“

„Wõi streigiwad? Minu arwates ei anna nüüd niifugused asjad streikimiseks põhjust. Nüüd on wabrikufomiteed, kes sarnaseid asju peawad dien-dama. Kudas nad seal nii tormised on, et kobe streik lahti?“

„Ega nad nüüd enam olegi, see oli waremalt. Nüüd teewad ju komiteed kõik.“

„Aga — wabandage, mind uuitaks teada saada teie poliitikalist seisukohta“, kõneles Kuust teisele naeratades otja waadates. „Dean ma seda, siis saame üksteisest paremine aru. Minust olete mist juba kuulund, et ma olen enamlane.“

„Mina olen ka e-enamlane.“

„Wõi nii! See on tore!“ õiskas teine. „Siis wõime ju üksteist „seltfimeesteks“ nimetada.“ Ta tõmbas Peetri käe uueste pihku ja pigistas seda tugewalt. „Teie lubate, seltfimees Naht?“

„Ja muidugi, ärra seltfimees ee — — Kuust.“

„Noh, mis ärrasid meil weel tarwis on!“

Peeter Suhani-pojal jooksis üks wärin teise jä-rele üle ihu. Tundus, nagu oleks ta oma inge sarnikule ära müünud. Toolipõhi otse kui põles ta all.

„Mis fiin uudist on?“ päris Peeter uut julgust saades.

„Oh, fiinseid asju ei maksa rääkida. Kirju on kõik see ast. Töö on raske. Aga siiski — tegema peab ja teeme ka.“

„Muidugi, teist ei tohigi olla.“

„Praegu on meil üks tähtsamatest töödest ma-jade wõtmine. Siis tuleb päewakorda korterite ärajaotamine. Ei tohi ju enam lubada, et paks-magudel nii palju tubasid käes on, et ommikust afates alles õhtuks korteri teise otja jõuawad. Töö-line windugu oma perekonnaga pisufeses putkas, keldrikoopas kui rott, mõi lae all kui warblane.“

„Muidugi, muidugi.“

„Aga see majadegi wõtmine on raske töö. Kuda teha: kas wõtta kõik majad ja anda elanik-kude majakomiteede kätte, mõi teha suuruse järele ka wahet. Wõned meie nõukogus on selle poolt, et wäiksemad majad puutumata jääksid. Need ole-wat ka waesemate inimeste ja tihti töölise omad, kes rahakopiku tööpalgast kokku pannud.“

„Ja-jah, eks ta ole.“

„Mis teie armate, kas tuleks wabet teha, wõi lihtsalt ära wõtta?“

„Eks tuleb teha nii kuda on parem, kuda asjaolud nõuavad,“ arwas Peeter.

„Ja, noh — siin ta ongi, et üks näeb paremat nii, teine teisiti. Siisgi, küsimus pole weel otsustatud.“

„Miksal ta otsustamisele tuleb?“

„Wististe omme.“

„Aga see burshuide korterite tühjendamine, mil-
tal see tuleb?“

„Ei tea weel. See on wäga keeruline töö. Waatame enne, kuda näituseks Peterburis tehakse. Ega seal ei ole sellest weel midagi kuulda?“

„Wahest räägitakse ka. Üleüldse räägitakse wäga palju ühest ja teisest asjast.“

Nii edenes jutuajamine. Peeter sai oma osaga kaunis kenaste toime: polnud tal ju palju kõnelda.

„Miksal teie tagasi sõidate?“

„Ei tea isegi weel. Mul on rohkest eega. Ei tahaksigi enam tagasi minna, Peterburi on mulle kole wastik.“

„Wõi nii. Ehk jäätegi siia? Teie olete kon-
toriametnik? Kas teate: teie saaksite siin ka kohtu. Kõle puudus on inimestest, kes ka midagi teha mõistawad. Sõnadega jääwad küll paljudgi walmis. Näituseks on meile administratiiwosa-
konda sekretäri tarwis. Mitmesse muusse osa-
konda on ka asjaajajaid tarwis. Jääge kindlaste siia. Teie toote meile tõeste palju kasu. Oma inimene, see on ju tähtis.“

Peeter Zuhani poeg ei läinudgi enam ära. Ta astus nõukogu teenistusse ja sai wõrdlemisi eä
koha. Ta kirjutas Peterburi oma senisele pere-
mehele ja palus ka sõpra Nolti kõik tema asjad
korteriist oma ooleks wõtta. Sõber Nolt saatis
sooja terwituse ja õnnehoowi wastuseks.

Peetri töö läks ilma iseäralise komistusteta. Ta ei seganud ennast kunagi teoorialistesse poliitika-
küsimustesse, waid jäi täieste kantseleitööle, kus ta
täieline peremees oli. Südan täitsid õige kenad
tundmused ja ees olid meelitatwad wäljawaated. . .

Peeter Zuhani poeg läks pudukauplusesse lipsu
ostma. Poes oli ainult üks raswaläinud isand,
kellega poeomanik elawalt kõneles. Peetrite pandi
küstid kaup ette. Selle peale jatkas kaupmees
oma juttu edasi.

„Nii see lugu on. Mis ma pean tegema? Käisin seal asja seletamas, aga mis fa närudele
ikka „seletad“. Sa oled maja rööwimisega kokku
ajanud, sa oled teisi petnud. Sellepärast pead
rahul olema. Keda olen mina rööwinud; kellelt
warastanud? Nuta wõi naera.“

Peeter kuulatas juttu ja sõnas:

„Wabandage, kas teie oletegi selle maja pere-
mees?“

„Jah. Ütelge teiegi, kas see on õigus?“

„Muidugi ei ole. Kas see teie süü on, et neil
õigil niisugusid majasid ei ole? Aga ärge wäga

kurwastage. Las nad jaburdawad kuni neil weel
wõimu on. See ei kesta kaua. Küll nendelt see
kõik warsti wälja listakse ja seda walusamalt, mida
waljemine nad teisi asuid kodanikka kuusanud.“

„Seda usun mina ka“, awaldas kaupmees usku.
„Oh, ma ise wõtaksin weel püssi kätte.“

Wõõras paks mees silmitses Peeter Zuhani-
poega uuriwalt ja küsis:

„Wabandage, ärra, kas ma ei ole teid kusagil
näinud? Kas teie ei teeni nõukogus?“

Kaupmees ehmatas.

Ka Peeter kohmetas. Ta waatas otsiwalt ringi.
Siin olid ainult nemad kolmekesi: mida õige
warjata!

„Jah, ma teenin küll nõukogus. Mis siis?“

Paksu magu pahwasas südamliselt naerma.

„Eh-eh-eh, ei midagi iseäralikku, eh-eh-eh. Dieks
aga teiesugusid seal rohkem, eh-eh-eh!“

Peeter lahkus poest ilma lipjuta.

Teine kord seisatas Peeter Zuhani poeg uulitsal
toitluspoe ees, kus naistekari „ootereas“ seisis.

„Midagi ei ole enam saada. Mida peame meie
sööma?“ nurises üks nendest.

„Aga kas neil endil ka millestgi puudus on!
Ma tunnen mõnda nendest wägaästi: elawad kui
parunid, kõike on küllalt. Aga meie sugune külme-
tagu siin ja mingi ilka tühjalt koju. Seal ootab
nalg.“

„Mis teie siis siin ootate? Minge ja nõudke!
On kord töörahawalitus, siis peab ta töörah-
wale andma mis tarwis. Ehk kui ei suuda midagi
teha, siis tulgu teine walitus, kes suudab.“ Nii
kõneles Peeter Zuhani poeg.

Seal astus üks tütarlaps wälja:

„Kas teil äbi ei ole, noormees! Jse teenite
nõukogus ja kõnelete niiniisi. Kas teie ei tea, et
nõukogudgi toidukraami wälja nõiduda ei saa, kui
kapitalistid oma sõjaga kõik ära on äwitanud!
Wõi on teil suured tagawarad? Siis tooge nad
siia, et kõik osa saaksid, aga ärge ajage inimesi
wihale nende wastu, kes ise näljaga wõitlewad.
Teie teate seda kõike wägaästi, aga äsitate in-
imesi üles. Wõtke ta kinni, ead inimesed! Wõtke
kinni!“

Peeter Zuhani poeg kadus kui tuul.

Wanene Peeter Zuhani poeg, ta kukkus sisse. . .

Kaupmees tuli oma maja asjus Peetri palwele.
Peeter lubas „teha“, aga kudas ja nii „paljalt“
ikka saad! Kaupmees ei olnud ka kitti: 1000 rubla
ei ole suur raha, kui aga maja alles jääks.

„Ma teen mis wõimalik. Usun, et teie minuga
rahule jääte.“

Aga kaupmees ei saanud rahul olla, sest
tema maja oli wõetud ja jäi wõetuks. Ta nõudis
oma raha tagasi. Kuid Peetrikehel polnud enam
raha asetgi näidata.

Sellest see tuligi.

Küüd toodi Peeter Zuhani poeg püssimeeste
wahel „punaste“ kohtust.

Ta wiidi mangimajasse.

„Smirrna!“ kõlas ühe wangi üle tagant nurgast, kui Peeter ruumi sisse astus. Peeter kogus ennast ja tegi mureta näo.

„Wolno, wolno“, wastas ta käega lüües.

Sellega oli sõprus tehtud. Saatuswennad piirasid ta ümber.

„Mispärašt? Kui kauaks?“ Jne.

Peeter Juhanipojal polnud lusti wastata. Aga mis ja warestega ikka teed.

„Ühels aastaks sellepärašt, et — — oli mul ka kord kollus enamlasteks akata.“

E. L u m i.

Meie sõjaväelaste kirjad ja mälestused.

III.

Kui rattafõitjad Gestimaale tulivad.

(Napsalu mälestustest 20. weebr. 1918.)

See oli Gesti kodanlastele ikka küll ilus ja suurepärane aeg, kui kuulsad Preišt „rattafõitjad“ kord Gestimaale sõitsid — isamaad päästma! Gestimaale priiust tooma, Gesti põlwe uueks looma...

Kodanlaste diskafid määratus wõidujoowastuses. Enamlus oli neile kihwtiks olnud, kes nende ülimõnusat ja priiskawat olemist lõpulikult ära püüdis äwitada. Ja nüüd siis tulid ometi need kuulsad kultuurafandjad — Saksja junkrud, Balti parunid ja nende Gesti soost killamehed — segu mitmest segust. Nendega tahtsid Gesti junkrud, Gesti wärwilised, pagunite ja mundrikandjad wõidujoowastuses üllilõbusat kepju lüüa.

Mäletan. Meie kuulsa I Gesti polgu jäänused asusid sel ajal Napsalus. Täh. polgust taheti organiseerida — punane-polk. Punane-sõjavägi — ega's see fel korral meie burshuidele nii tõrliõikaja ei olnudgi. Wähemalt ei notitud kedagi maha. Punasest terrorist ei olnud siis kõnetgi, kuna aga walge terror üsna nähtawalt õilmitsema kippus. Ja et prowotseerida, kippusid Gesti junkrud punase-sõjaväe ridadesse. Nad olemat ka punased, tähendati nende poolt tihti. Muidugi oli see ainult filmakirjaks nii, kuna nad aga salaja kõike sepihtsid, mis punasid igaweste pidi äwitama. Waneme nende werejānu lähemalt tähele.

21. weebbruar. Napsalus suur ärewus. Kodanlaste ja nende sõjakad junkrud käiwad rōdmujoowastuses, sest sakslased saatsid desšandi Gestimaale. Tulid neile wiimalis ometi need kawa oodatud ja igatsetud päästeinglid.

Akati kange sübidusega punaseid, peaaşjalikult nende peameht püüdma. Ülemtimukas Bōder mõistis lohe oma poolt mitmed meie paremad seltsimehed surma, timulafohustust ja siisgi Saksja junkrute ooleks jättes; mõtlesid, et „saklad“ seda paremine oskawat. Aft seegi, kui nad aga punaseid Saksja junkrute tapapakule toimetawat — seegi on suur isamaa pääsimise töö ja teenistus...

Kõige efiteks tõi ülemtimukas Bōder Napsalu maakonna täidesaatawa komitee esimehe Treufeldti tapapakule, kes seal sakslaste surmanuhtlust pidi ootama jääma.

22. weebr. ommikul jõudsid esimised Saksja junkrutewäed Napsalu. Sinnas wõeti neid Gesti kodanlaste ja puhastwerd parunite poolt muusikaga wastu, kusjuures neile iseāranis Gesti walgete walitsuse asemelikud suuri ja ülistawaid kiidusõnu jagasid ja neid illedega jne austawalt üle pillasid. Peab ütlemā, et Gesti kodanlus oma poolt kōik oli teinud, et oma armastust ja suurt lugupidamist Preišt junkrute ja Balti parunite wastu kõige tõrgemal kraadil oida, et seda armastust ja lugupidamist alandlikult Balti parunite ja Preišt junkrute jalge ette maha raputada.

Suhtus aga aenaljakas lugu. Saksja junkruid ei uwitanudgi need Gesti kodanlaste lõimitamised, kiiduwaldused ja muud sõherdused ilusad ja lapstakud asjad. Ka punaste juhtisid, keda Gesti timukad nii suure sübidusega Saksja junkrute kätte mahanottimiseks tashtsid, ei notitudgi niipalju kui Gesti timukad lootsid ja tahtsid. Gimine mees Napsalus f. C. Treufeldt, kes ülemtimuka Bōderi poolt tapapakule oli toimetatud, sai Saksja wõimumeeste poolt surmanuhtlusest wabastatud. Nad saatsid f. Treufeldi peale mõne nādalase piinamise elusalt Wene-maale. Gesti timukatele kāratati wihaseid sõimusõnu ja nimetati neid mõnikord lontrusteks.

Misşugune pettumus! Puhastwerd Gesti timukad lootsid, et saklad tulewad ja nende isamaa armastusrikkalt kõigest kurjast päästawat — nüüd korraga sõherdune ootamatus!

Saksja junkrud aga tallasid Gesti rahwuslised māratsimised ja nende kuldised lootused armutalt maha. Maha listi ka Gesti sini-must-walged lipud, maha lõõdi alekuulus „Gesti demokraatlik“ wabariik ühes oma ministritega, mis Saksja wõimumeestele ei meeldinud. Ja Gesti kodanlus ādalbas, walas wişaraid, kuna aga nende „paremad pojad“ kiiduriikide imperiaştlişti uşetagusid tallasid ja „Gesti wabariigile“ armu kerjafid. Mõned neist kēhtsid küll ka Niias, jōid joowastuses sakste wahumeini, aga asja üleüldiselt see ei muutnud. Kui nad mingişugust juttu Gesti isamaast ja selle „demokraatlisest wabariigist“ akkasid puhuma, siis kāratati Saksja junkrute poolt:

„Wait, lontrusted!“

J u h a n H u r t.

IV.

Cesti kommunistiliste kütiväeosaadele.

Me peame võitma, taganeda me ei tohi —
 Me laotus oleks mabariigi surm!
 Kas ävitagu kuulid, kõrvetagu püsirohki
 Ja furnukehadega saagu laetud nurm —
 Me siiski võidame, ei tagane üht sammu,
 Ja kofku võtame kõik endi rammu
 Ning ävitame vaenlase — ta loog on täis ju ammu.
 Kui võitlejad me võime langeda,
 Kuid orjastada enam meid ei saa.

R. Birk.

V.

**Mälestused Pärnu linna pommitamisest
7. augustil 1915.**

See oli 6. augustil 1915 peale lõunat umbes kella nelja aegu, kui kaks Saksa ristlejat Pärnu reidile ilmusid, arvatavaste suurema laevastiku eeskuulajad. Ilma et pautugi linna peale oleks lastud, nagu see nende mood alati oli, sõitvad nad jälle ära. Vähe aega peale selle oli meie sõjavägede seas ärevust märkata, nähti ohviteristi ja soldatid, kes ratta ühest kohast teisi kihutasid; oli arusaadav, et see enam ead ei tähenda. Suba tunni aja pärast tuli Vene kerge batarei väeosa uulitsale, minu elukorterit ette, kus suur aed oli ja mere poolt pakkud puud teda varjaksid, nii et see batarei peitmise eafs varjuts oli. Need kõmmati maha ja akati suurtükk paigale seadma; korraldati kõik vaenlase vastuvõtmiseks. Sellel õhtul vaenlane ennast enam ei näidanud, ainult mere poolt oli suurtüki lastmist kuulda. Siisime rahulikut magama.

7. augusti ommikul oli ilm kaunis ea; päikese kuma paistis vähe tumedalt, aga meri oli täitsa udus. Vene batareid olivad oma korralduste kallal tööl. Umbes kella 11 ajal anti meie poolt mere poole esimene pauk, selle järele teine, kolmas jne ilma vahetpidamata. Nonisin katusele ja sealt korstna otja, et üle puude merele näha. Sealt filmasin, kuba 7 või 8 Saksa laeva üksteise järele linna poole sõitu tegivad. Südalinna lasti ainult mõned pommid, mis suuremat kahju ei teinud. Kõige rohkem lasti üle Pärnu jõe olemasse vana linna osasse ja nõndanimetatud Rääma rabaesse, kus jakske arvamise järele Vene batareid olivad. Warsti peale estimeste paukude rakstamisest linnas piiskivad Vene väed korraldust jooksma, püüsa maha visates. Teesid kaudu põgenes rahvas meeleitlikus imus, isegi kodunt rutuga kaasa võetud riideid, püksid ja sõõgikraami maha visates, mille tõttu teedäred kõõkuga kraamiga täidetud olid. Vene meewoorid pildusid isegi jahutodid maha. Pommitamise ajal

pisteti Pärnus asuw suur Waldhoffi wabrik põlema ja purustati miinidega ära. Vaari päevase põlemise järel ei olnud sellest wabrikust ega ta 3—40 tuhande kubiikfüllasest puutagawarast enam muud järele kui pitad taewa poole aigutawad korstnad. Ruumid olid ennem puudega täidetud ja petrolemiga üle walatud.

7. weebr. 1919.

Johan Tomson.

VI.

See oli 1915. aastal, kui mina 20 aastat wanaks sain, olin mina kohustatud isamaakaitse sõjawäeteenistusesse astuma, mis ma ka kui õige isamaakaitse oma kohuses pidasin ja seda truult täitsin. Aga pea muutusid ajad, nii et meil enam tarwis ei olnud selle wande järele käia, mis meie selle suure Wenemaa isewalitseja Nikolai II-le olime pidanud tõutama, temale truupidets alamateks jääda. See suur muudatus tuli 1917. aasta kewadel, mida muudugi need inimesed iseqralise röömuga vastu võtsid, keda tsariaegne walitus enne rasket rõhus. Sai nüüd kord wabadus ka meile waestele ja nimelt soldatitele ajaks; ei olnud siis tarwis „ülematele“ enam au anda ega pubte ajal nende eest kõrwale oida, wõistime julgelt vastu minna. Sai

aga meil mõni aeg wabaduses ära elatud, kui meile jälle uus koorem dladele pandi ja meid maha rõhuma akati. See oli siis kui 1918. aasta kewadel Saksa väed Baltimaale tulid ja oma seaduse järele „alamast soost“ rahwast rõhuma akatsid. Siis tuli igatsus selle järele, millal kord meie, Cesti töörahas, endid jälle wabad tunneme olewat ja et asi nõnda kauaks enam ei wõi jääda, et nemad meie kehوامايد inimeste kui oma koeri rõhufid. Siis tuli meile teine walitus, kes arwas oma kawalufega Cesti tööraha filmi piimestada wõimat, — see oli Cesti ajutine walitus, kes töörahwale maadgi lubas anda, et rahwast sellega oma poole

meelitada. Arwan aga, et ta sellega ennast kurjaste pettis, sest neid oli tööraha sead õige vähe, kes keenuksest aru ei saanud. Kui enamlased jälle Cesti maale tulid, siis astus töörahas nende ridadesse, et kõigest ingest tööraha ühiseks tuluks kaasa töötada ja Cesti maad „walgest-kaartist“ puhastada. Nüüd wõin minagi kaasa töötada ja tahan seda kuni wiimase wõimaluseni teha, ja sellepärast tulin siia kursustele, et sin rohkem sõjateadust õppida, et ifka rohkem jõuaks tööraha tuluks kaasa töötada.

Sats., 6. weebr. 1919.

Aleksander Martinson.

Wastutaw: toimetusekolleegium. — Väljaandja: Cesti tööraha kommuuna kultuura- ja aridusewalitus.

17-nes riigitrükikoda 7-ая пота 26, Петроград.